

Fordringshantering hos Försäkringskassan

En vägledning är i första hand ett stöd för Försäkringskassans medarbetare vid ärendehandläggning och utbildning. Den innehåller en samlad information om vad som gäller på det aktuella området, uppdelat på tillämpnings- och metodstödsavsnitt.

En vägledning kan innehålla beskrivningar av

- författningsbestämmelser
- allmänna råd
- förarbeten
- rättspraxis
- JO:s beslut

En vägledning kan även innehålla beskrivningar av hur man ska handlägga ärenden på det aktuella området och vilka metoder som då ska användas.

Vägledningarna uppdateras fortlöpande. Ändringar arbetas in i den elektroniska versionen. Den elektroniska versionen hittar du på

[http://www.forsakringskassan.se/Om Försäkringskassan/Dina rättigheter och skyldigheter/Vägledningar och rättsliga ställningstaganden – Vägledningar](http://www.forsakringskassan.se/Om_Forsakringskassan/Dina_rattigheter_och_skyldigheter/Vagledningar_och_rattsliga_stallningstaganden_-_Vagledningar).

Du som arbetar på Försäkringskassan hittar dem också på Fia.

Upplysningar: Försäkringskassan
                         Rättsavdelningen

Innehåll

Förkortningar	7
Sammanfattning.....	8
Läsanvisningar	9
1 Inledning	10
2 Allmänt om fordran och parter	11
2.1 Några definitioner	11
2.2 När uppkommer en fordran?	11
2.3 Vem är part?.....	11
2.4 Solidariska krav	12
2.5 Förfallodag	13
2.6 Retur av beslutsbrev	14
2.7 Inhibition	14
2.8 När anses en betalning gjord?	14
2.9 Gäldenärens betalningsförmåga	14
3 Räntor	15
3.1 Återkrav	15
3.1.1 Avbetalningsplan eller anstånd	15
3.1.2 Dröjsmål	15
3.1.3 Eftergift av ränta	16
3.1.4 Metodstöd – efterge ränta framåt i tiden	16
3.1.5 Jämkning av ränta med stöd av räntelagen	16
3.2 Utbetalning av misstag (<i>condictio indebiti</i>).....	17
3.2.1 Avbetalningsplan eller anstånd	17
3.2.2 Dröjsmål	18
3.3 Skuldsanering.....	18
4 Avgifter och kostnader	19
4.1 Påminnelseavgift	19
4.2 Uppläggningsavgift.....	19
4.3 Aviserings- och bokföringsavgift	20
4.4 Inkassoavgift	20
4.5 Avgifter vid ansökan om betalningsföreläggande	20
4.6 Avgifter vid verkställighet	21
4.7 Avskrivning av avgifter och kostnader.....	21
5 Avräkning.....	22
5.1 Avräkningsordning.....	22
5.2 Gäldenärens valrätt.....	23
5.3 Solidariska krav	23
5.4 Betalning efter utmätning	24
5.5 Avräkning vid kvittning.....	24
5.6 Avräkning vid eftergift.....	24
5.7 Avräkning av icke berättigade förmåner inom EU/EES samt Schweiz	24
5.7.1 Tillämpliga förordningar och artiklar	24
5.7.2 Avräkning enligt artikel 72.1 i förordning 987/2009.....	25

6	Avbetalningsplan och anstånd	26
6.1	Överenskommelsen och avgifter.....	26
6.2	Vilka skulder bör ingå?	27
6.3	Planens innehåll	27
6.4	Avbetalningsplan och en ny fordran	28
6.5	Solidariska krav	28
6.6	Anstånd enligt hanteringsförordningen	28
7	Indrivning	30
7.1	En fordrans händelseförlopp	30
7.2	Påminnelse.....	31
7.3	Utredning om gäldenärens betalningsförmåga	31
7.4	Avskrivning av fordringsärenden	31
7.4.1	När är ett belopp för litet för ytterligare indrivningsåtgärder?	32
7.5	Skyldighet att samråda	32
7.5.1	<i>Metodstöd – skyldighet att samråda</i>	33
8	Avbruten indrivning	34
8.1	Allmänt om avbruten indrivning	34
8.2	När gäldenären inte har betalningsförmåga.....	34
8.3	När återkravsbeslutet prövas i domstol.....	35
9	Kvittning (beslut om avdrag på ersättning).....	36
9.1	Allmänt	36
9.2	Vilka bestämmelser ska tillämpas?	37
9.2.1	<i>Kvittningsschema enligt äldre kvittningsbestämmelser och enligt SFB</i>	38
9.3	Kvittning enligt SFB	39
9.3.1	<i>Räntor och avgifter</i>	39
9.4	Kvittning och utmätning	40
9.5	Kvittning och skuldsanering	40
9.6	Kvittning vid retroaktiva utbetalningar	40
10	Indrivning hos Kronofogden	41
10.1	Inkassokrav	41
10.2	God inkassosed.....	41
10.3	Betalningsföreläggande	41
10.4	När bör Försäkringskassan ansöka om betalningsföreläggande?	42
10.4.1	<i>Betalningsutredning</i>	42
10.5	Summarisk process.....	42
10.6	Handläggning hos Kronofogden.....	43
10.7	Ansökan om betalningsföreläggande	44
10.8	Återkallelse av ansökan om betalningsföreläggande.....	44
10.9	Återvinning	45
10.10	Dom i förvaltningsdomstol.....	45
10.11	Notering och rättelse i kreditupplysningsregister	45
10.12	Att sätta ned en fordran hos Kronofogden	46
10.13	Verkställighet.....	46
10.14	Allmänna och enskilda mål	46
10.15	När bör Försäkringskassan ansöka om verkställighet?	47
10.16	Ansökan om verkställighet	47
10.17	Återkallelse	47
10.18	Nedsättning	47
10.19	Anstånd hos Kronofogden.....	48

11	Ackord och eftergift	49
11.1	Ackord	49
11.1.1	<i>Avräkning vid ackord .....</i>	<i>49</i>
11.2	Eftergift enligt hanteringsförrordningen	49
11.2.1	<i>Praxis .....</i>	<i>50</i>
11.2.2	<i>Avräkning vid eftergift .....</i>	<i>51</i>
11.3	Solidariska krav när skulden sätts ned	51
11.3.1	<i>Underrättelse till medgäldenären .....</i>	<i>52</i>
12	Bestridande och stämning	53
13	Skuldsanering och konkurs	54
13.1	Allmänt om skuldsanering	54
13.2	Inledande av skuldsanering	54
13.2.1	<i>Solidariska krav .....</i>	<i>54</i>
13.2.2	<i>Fordringar på bostadsbidrag och sjukersättning som har uppkommit efter avstämning mot taxering .....</i>	<i>55</i>
13.3	Krav som beslutas efter inledande av skuldsanering	55
13.3.1	<i>När måste en fordran anmälas till skuldsaneringen? .....</i>	<i>56</i>
13.4	Skuldsaneringen inleds	56
13.5	Beslut om skuldsanering	56
13.6	Verkställighet	57
13.7	Avräkning av betalning	57
13.8	Omprövning	57
13.9	Överklagande	57
13.10	Skuldsaneringen avslutas	58
13.11	Allmänt om konkurs	58
13.12	Konkursen pågår	58
13.13	Vad händer efter konkursen?	59
14	Preskription	60
14.1	Allmänt	60
14.2	Preskriptionsavbrott genom erkännande, krav eller påminnelse	60
14.3	Preskriptionsavbrott genom att söka betalningsföreläggande m.m.	61
14.4	Solidariska krav	62
15	Fordringar mot dödsbo	63
15.1	Företrädare för dödsboet	63
15.2	Bouppteckning	63
15.2.1	<i>Om bouppteckningen är felaktig .....</i>	<i>63</i>
15.3	Dödsboanmälan	63
15.4	Underskott i ett dödsbo	64
15.4.1	<i>Begäran om bouppteckningsman .....</i>	<i>65</i>
15.4.2	<i>Återgång av bodelning eller arvskifte .....</i>	<i>65</i>
15.5	Solidariska krav	65
16	Fordringar mot gäldenärer i utlandet	66
16.1	Allmänt	66
16.2	Förordning 883/2004 eller förordning 1408/71?	66
16.3	Tillämpningsområde för förordning 883/2004 och förordning 987/2009	66
16.4	Avräkning	66
16.5	Indrivning enligt förordning 987/2009	67
16.5.1	<i>Exekutionstitlar äldre än fem år .....</i>	<i>67</i>
16.5.2	<i>Preskriptionstid .....</i>	<i>67</i>
16.5.3	<i>Valutafrågor .....</i>	<i>68</i>

16.6	Fordringar som inte omfattas av 883/2004	68
17	Misstagsinbetalningar	69
17.1	Condictio indebiti	69
17.2	Andra typer av misstagsbetalningar	69
17.3	Metodstöd – misstagsinbetalning	69
17.3.1	<i>Ansökan</i>	69
17.3.2	<i>Återbetalning</i>	70
	Källförteckning	71
	Bilaga 1 Kvittningsschema enligt äldre bestämmelser	75
	Bilaga 2 Kvittningsschema enligt SFB	80
	Bilaga 3 Kvittningsschema Pensionsmyndigheten	81

Förkortningar

AvtL	Lag (1915:218) om avtal och andra rättshandlingar på förmögenhetsrättens område
FKRS	Försäkringskassans rättsliga ställningstagande
Hanterings- förordningen	Förordningen (1993:1138) om hantering av statliga fordringar
KAMFS	Kammarkollegiets föreskrifter
KL	Konkurslagen
NJA	Nytt juridiskt arkiv
RFFS	Riksförsäkringsverkets föreskrifter
RFV	Riksförsäkringsverket
SFB	Socialförsäkringsbalken
SFBP	Lagen (2010:111) om införande av socialförsäkringsbalken
SGI	Sjukpenninggrundande inkomst
UB	Utsökningsbalken
ÄB	Ärvdabalken
ög	Övergångsbestämmelser

Sammanfattning

Den här vägledningen beskriver hur Försäkringskassan hanterar fordringar. Fordringshanteringen hos Försäkringskassan styrs i stor utsträckning av regler utanför socialförsäkringen som är generella för alla typer av fordringar. Den centrala lagstiftningen är förordningen (1993:1138) om hantering av statliga fordringar (hanteringsförordningen) och inkassolagen (1974:182). Kammarkollegiet har utfärdat föreskrifter till hanteringsförordningen (Kammarkollegiets föreskrifter [KAMFS 2006:1] om hantering av statliga fordringar).

Inkassoverksamhet ska bedrivas enligt god inkassosed (4 § inkassolagen). Datainspektionen är den myndighet som utfärdar allmänna råd om hur inkassolagen ska tillämpas.

Socialförsäkringsbalken (SFB) är en sammanhållen och heltäckande socialförsäkringslag. Den trädde i kraft den 1 januari 2011 och ersätter ungefär 30 av de tidigare gällande socialförsäkringsförfattningarna. SFB omfattar i stort sett samtliga socialförsäkringsförmåner som administreras av Försäkringskassan, Pensionsmyndigheten och Skatteverket. Aktivitetsstöd och statligt tandvårdsstöd är exempel på ersättningar som inte omfattas av SFB.

Bestämmelser om kvittning finns i 108 kap. 22 § SFB och i 9 kap. 5 § lagen (2010:11) om införandet av socialförsäkringsbalken (SFBP). Räntebestämmelserna finns i 108 kap. 15, 16, 18–21 §§ SFB.

Det finns möjlighet att felaktigt utbetalda förmåner kan krävas tillbaka genom avräkning mellan behöriga institutioner inom EU/EES land och Schweiz. Svenska fordringar kan drivas in i det andra EU-medlemslandet.

Läsanvisningar

Denna vägledning ska vara ett stöd för Försäkringskassans medarbetare i handläggningen och vid utbildning.

Vägledningen redovisar och förklarar lagar och andra bestämmelser. Den redogör för de delar av lagens förarbeten som är särskilt viktiga för att förstå hur lagen ska tillämpas. Den redogör också för rättspraxis och för Försäkringskassans rättsliga ställningstaganden.

Vägledningen innehåller också en beskrivning av hur man ska handlägga ärenden och vilka metoder som då ska användas för att åstadkomma både effektivitet och kvalitet i handläggningen. Rubriken till sådana kapitel eller avsnitt inleds med ordet Metodstöd.

Hänvisningar

I vägledningen finns hänvisningar till lagar, förordningar och föreskrifter. Det finns också hänvisningar till Försäkringskassans rättsliga ställningstaganden, interna styrdokument, förarbeten, rättsfall, JO-beslut och andra vägledningar. Dessa hänvisningar finns antingen i löpande text eller inom parentes i direkt anslutning till den mening eller det stycke den avser.

Sist i vägledningen finns en källförteckning som redovisar de lagar, förordningar, domar med mera som nämns i vägledningen.

Exempel

Vägledningen innehåller också exempel. De är komplement till beskrivningarna och åskådliggör framför allt hur en ersättning ska beräknas.

Historikbilaga

Denna vägledning har reviderats. I historikbilagan finns en kortfattad beskrivning av de sakliga ändringar som gjorts i respektive version av vägledningen. Genom att läsa historikinformationen får du en överblick över de viktigaste nyheterna i den här versionen.

Att hitta rätt i vägledningen

I vägledningen finns en innehållsförteckning. Den är placerad först och ger en översiktssbild av vägledningens kapitel och avsnitt. Med hjälp av fliken "Bokmärken" i vänsterkanten kan du navigera mellan avsnitten. Det finns också en sökfunktion för att hitta enskilda ord och begrepp.

1 Inledning

Ett av de grundläggande målen för Försäkringskassans verksamhet är att fastställa och betala ut ersättningar på ett författningsenligt och korrekt sätt. Eftersom socialförsäkringsadministrationen är omfattande är det oundvikligt att pengar någon gång betalas ut felaktigt. Det kan till exempel bero på att Försäkringskassan har beslutat på ett felaktigt eller ofullständigt underlag eller att det har blivit ett tekniskt fel eller att Försäkringskassan har betalat ut en ersättning av misstag utan att någon återkravsregel kan tillämpas, *condictio indebiti*. Den enskilde eller någon annan part kan också ha lämnat felaktiga eller ofullständiga uppgifter eller inte fullgjort sin anmälnings-skyldighet. Se vägledning 2005:3 *Återkrav*.

En fordran uppkommer när en felaktig utbetalning har gjorts. I handläggningen av fordringar uppkommer till exempel frågor om räntor, avgifter, avbetalningsplaner, eftergift, ansökan om betalningsföreläggande och verkställighet till Kronofogden samt preskription.

För återbetalning av underhållsstöd gäller särskilda regler. Försäkringskassans fordringar på en bidragsskyldig för utbetalat underhållsstöd berörs inte av hanteringsförordningen. De regleras i lagen (1993:891) om indrivning av statliga fordringar. Däremot omfattas felaktigt utbetalat underhållsstöd av de regler som beskrivs i den här vägledningen. Se vidare vägledning 2001:2 *Återbetalning av underhållsstöd*.

Den centrala lagstiftningen är hanteringsförordningen. Kammarkollegiet har utfärdat föreskrifter till förordningen (KAMFS 2006:1). En central regel är också att inkasso-verksamheten ska bedrivas enligt god inkassosed (4 § inkassolagen). Datainspektionen är den myndighet som ska se till att man iakttar god sed i inkassoförfarandet. Datainspektionen utfärdar även allmänna råd om hur inkassolagen ska tillämpas.

Hanteringen av statliga fordringar kan innebära stora ingrepp i gäldenärens privatliv, bland annat genom att fordringshanteringen kan orsaka en betalningsanmärkning som noteras i kreditupplysningsregister. Anmärkningen kan till exempel medföra att gäldenären nekas telefonabonnemang, kreditkort eller hyresavtal. Det är därför viktigt att aktiviteter inom ramen för processen för fordringshantering i försäkringsförmåner följs och att fordringshandläggningen sker enligt förvaltningslagens (1986:223) regler. Se vidare vägledning 2004:7 *Förvaltningsrätt i praktiken*.

Hanteringsförordningen ska tillämpas på alla fordringar som Försäkringskassan hanterar och som inte omfattas av lagen (1993:891) om indrivning av statliga fordringar (2 § hanteringsförordningen).

I hanteringsförordningen finns det inga undantag för fordringar på små belopp, utan principen är att alla statens fordringar ska drivas in. Det är dock inte affärsmässigt att driva in alla fordringar utan att ta hänsyn till kostnaden för indrivningen. Försäkringskassan måste i de enskilda fallen ta ställning till om det finns skäl till att en fordran inte ska drivas in till exempel vid mycket låga belopp.

Försäkringskassans fordringshantering driver in fordringar åt Försäkringskassan, Pensionsmyndigheten och Arbetsförmedlingen. Fordringarna kan härröra från beslut om återkrav, andra felutbetalningar (*condictio indebiti*) eller skadestånd. Handläggningen inom fordringshanteringen påverkas inte av vilken myndighet som är borgenär för fordran, med två undantag: kvittning och avbetalningsplan. Se kapitel 6 och 9.

2 Allmänt om fordran och parter

Kapitlet beskriver när en fordran uppkommer, vilka som är parter, hur förfallodagen ska bestämmas och vad den innebär.

2.1 Några definitioner

Den som är betalningsskyldig kallas gäldenär. En gäldenär kan vara en fysisk person eller en juridisk person, till exempel ett bolag.

Om ärendet avgörs i domstol eller handläggs av Kronofogden kallas den betalningsskyldige för svarande. Den som kräver betalningen kallas borgenär. I ärenden hos Kronofogden kallas den som inleder ärendet för sökande och den som inleder ett ärende i tingsrätten kallas kärande.

Fordran är det ord som används för borgenärens anspråk på att få betalt. Krav är ett annat ord för fordran. Skuld används för att beteckna gäldenärens skyldighet att betala. Fordran och skuld kan alltså sägas vara varandras motsatser.

2.2 När uppkommer en fordran?

En återkravsfordran uppkommer när en felaktig utbetalning görs. Vid avstämningskrav anses fordringen uppkomma den 31 december det år som ersättningen betalats. Den tidpunkt då en fordran uppkommer har betydelse i olika sammanhang, till exempel om gäldenären får skuldsanering eller för att bedöma när en fordran kommer att preskriberas.

Det är den myndighet som har fattat beslut om att bevilja förmånen som beslutar om återkrav av ersättningen. Myndigheten ska också ta ställning till om det finns skäl för att bevilja eftergift av det belopp som betalats ut felaktigt. Vid beslutet om återkrav tillämpas respektive bestämmelser för försäkringsförmåner i till exempel socialförsäkringsbalken (SFB) eller lagen (1991:1047) om sjuklön. Återkravsbeslutet kan sedan ändras och rättas enligt de ordinarie reglerna för försäkringsbeslut. Beslut enligt SFB om återkrav börjar gälla omedelbart, dvs. så snart beslutet är fattat (112 kap. 5 § SFB), om inte något annat har förordnats i beslutet.

2.3 Vem är part?

När fordran har sin grund i ett återkravsbeslut är den som återkravsbeslutet är ställt till part i fordringsärendet. Om en dom är grund för fordran, exempelvis när någon åläggs att betala skadestånd till Försäkringskassan, är den som enligt domen är skyldig att betala part i fordringsärendet. Det kan vara en eller flera personer och det kan handla om fysiska eller juridiska personer.

Läs mer

I vägledning 2005:3, *Återkrav*, kan du läsa mer om vem ett återkravsbeslut ska ställas till.

I vägledning 2004:7 *Förvaltningsrätt i praktiken* kan du läsa vad som gäller när den som är återbetalningsskyldig företräds av någon annan.

2.4 Solidariska krav

Vilka krav är solidariska?

De solidariska krav som Försäkringskassan oftast hanterar är när flera personer har beviljats bostadsbidrag gemensamt. Om bostadsbidraget senare återkrävs är återbetalningsskyldigheten solidarisk. Återkrav av bostadsbidrag ska ställas på hela beloppet till båda personerna tillsammans (prop. 1995/96:186, s. 27).

Solidarisk betalningsskyldighet kan också förekomma när flera personer tillsammans har blivit skyldiga att betala skadestånd.

Om flera personer gemensamt har ansökt om omvårdnadsbidrag som senare återkrävs, blir återbetalningsskyldigheten däremot inte solidarisk.

Vad innebär solidarisk betalningsskyldighet?

Solidarisk betalningsskyldighet innebär att Försäkringskassan kan kräva vem som helst av de betalningsskyldiga personerna på betalning av hela skulden. För att spara tid i handläggningen, inte låta skulden öka i onödan och öka möjligheten att få betalt för fordran ska Försäkringskassan i regel kräva hela beloppet samtidigt mot båda personerna, *solidarerna*.

Inkassosed vid solidarisk betalningsskyldighet

Enligt god inkassosed bör man inte skicka inkassokrav till båda solidarerna samtidigt, om det inte är nödvändigt för att ta till vara borgenärens rätt (Datainspektionens allmänna råd *Tillämpning av inkassolagen*, s. 29). I de fall skulden inte har betalats efter betalningspåminnelse bör Försäkringskassan därför som huvudregel skicka inkassokravet endast till den solidar som bedöms ha bäst betalningsförmåga.

När Försäkringskassan bedömer att det är nödvändigt för att få betalt, kan Försäkringskassan vidta inkassoåtgärder mot flera solidarer samtidigt. I så fall bör var och en av gäldenärerna informeras om att krav riktas även mot övriga solidariskt ansvariga. Om fordran helt eller delvis betalas av en solidar ska övriga solidarer som samtidigt har krävts på betalning informeras om betalningen (Datainspektionens allmänna råd *Tillämpning av inkassolagen*, s. 29–30).

Regressrätt

Om den ena solidaren betalar hela fordran har Försäkringskassan fått sin betalning. Den som betalar fordran har sedan rätt att kräva den andre solidaren på dennes andel. Det här kallas rätten att regressvis kräva den andre solidaren på pengar. Regressen är en tvist mellan solidarerna som inte berör Försäkringskassan. En sådan tvist handläggs som ett vanligt tvistemål i allmän domstol.

Om två solidarer sinsemellan kommer överens om att fördela betalningen mellan sig på något sätt är det en överenskommelse mellan dem som inte berör Försäkringskassan.

Exempel

Hanna och Bertil är solidariskt ansvariga för en skuld till Försäkringskassan. I och med att Hanna och Bertil skiljer sig gör de en bodelning där Bertil tillskiftas pengar för att betala skulden. Bertil betalar dock inte frivilligt. Därför fortsätter Försäkringskassan att kräva både Hanna och Bertil på betalning. Om Hanna betalar skulden är det hennes sak att i sin tur kräva Bertil på beloppet.

Om partsförhållandet

En gäldenär kan vara betalningsskyldig i flera sammanhang samtidigt. Gäldenären kan till exempel vara betalningsskyldig tillsammans med en person och samtidigt vara betalningsskyldig tillsammans med en annan person för en annan fordran samt vara ensam gäldenär i ett tredje fordrings-sammanhang. Även om samma person ingår i de olika konstellationerna utgör varje konstellation i sig ett specifikt partsförhållande gentemot Försäkringskassan.

Kan en solidarisk betalningsskyldighet bli enskild?

Grundtanken i hanteringsförfordningen är att fordringshantering ska bedrivas affärs-mässigt. Det är oftast en fördel för borgenären med solidarisk betalningsskyldighet.

I avsnitt 11.3 kan du läsa om hur nedsättning av skulden för en solidar påverkar den andras betalningsskyldighet.

I undantagsfall kan det även i andra situationer finnas skäl att dela fordran så att varje person blir enskilt betalningsansvarig för en bestämd del av den totala skulden. Det gäller till exempel när någon av de solidariskt återbetalningsskyldiga personerna har skyddade personuppgifter. Fordringshandläggningen måste anpassas så att Försäkringskassan inte lämnar ut några skyddade personuppgifter. Se vidare Riktlinje 2011:34 *Handläggning av ärenden som avser personer med skyddade personuppgifter*. Att dela en solidarisk skuld i en situation som inte är jämförbar med de situationer som beskrivs i avsnitt 11.3 kräver att borgenären och samtliga gäldenärer är överens om det.

2.5 Förfallodag

Av återkravsbeslutet ska det framgå när gäldenären senast ska betala sin skuld, *förfallodagen*. Inom socialförsäkringen är förfallodagen 30 dagar efter det att beslutet om återkrav har skickats till gäldenären eller gäldenärernas adress. (108 kap. 19 § andra stycket SFB jf.m. 4 § första stycket räntelagen)

Om förfallodagen infaller på en lördag, söndag eller helgdag flyttas den fram till nästkommande vardag (2 § lagen [1930:173] om beräkning av lagstadgad tid).

I återkravsärenden om slutligt bostadsbidrag kan betalningsfristen vara längre än 30 dagar.

Om ett beslut om återkrav skickas tillbaka till Försäkringskassan för att adressen var fel så kan förfallotiden inte börja löpa. Beslutet får i så fall skickas senare till rätt adress med ny förfallotid som beräknas från datumet för det nya utskicket.

En omtaxering kan medföra att den försäkrade som har fått ett beslut om slutligt bostadsbidrag får ett ändrat beslut om slutligt bostadsbidrag (98 kap. 9 § SFB). Om det nya beslutet medför ytterligare en återbetalningsskyldighet ska den nya förfallotiden gälla för det nytillkomna beloppet. Om det tidigare återkravsbeloppet däremot sänks i och med det nya beslutet gäller den ursprungliga förfallodagen, men det nya beloppet.

Exempel

I ett beslut om slutligt bostadsbidrag den 20 mars 2007 står det att Cecilia ska betala tillbaka 3 000 kronor. Efter en omtaxering ändras beslutet om slutligt bostadsbidrag den 3 april 2009. Det nya slutliga beslutet innebär att Cecilia ska betala tillbaka 5 000 kronor. I det ändrade beslutet står det att mellanskillnaden, 2 000 kronor, ska betalas senast den 3 maj 2009, det vill säga 30 dagar efter det att beslutet har skickats till Cecalias adress. Den

ursprungliga förfallodagen, den 2 maj 2007, kvarstår för skulden för de 3 000 kronorna enligt det första beslutet.

Exempel

När Davids bostadsbidrag stäms av konstateras det att han ska betala tillbaka 3 000 kronor. Efter en omtaxering tre år senare ändras beslutet om slutligt bostadsbidrag och David ska betala tillbaka 1 300 kronor. Den ursprungliga förfallodagen kvarstår, men gäller då det belopp som fastställs efter omtaxeringen, det vill säga 1 300 kronor.

2.6 Retur av beslutsbrev

När ett återkravsbeslut kommer i retur ska återkravshandläggaren meddela fordringshandläggaren detta. Fordringshandläggaren avbryter därmed indrivningen av kravet och avvaktar tills återkravshandläggaren meddelar en ny adress till gäldenären. Detta gäller både krav som finns i Kåntra och krav som inte finns i Kåntra.

Krav där det inte finns någon känd adress till gäldenären ska bevakas av återkravshandläggaren tills en ny adress blir känd.

När återkravshandläggaren hittar en ny adress skickas en kopia av det ursprungliga återkravsbeslutet till gäldenären, tillsammans med ett brev om att ränta börjar löpa om 30 dagar. I samband med att återkravsbeslutet skickas ut på nytt så meddelar återkravshandläggaren fordringshandläggaren att en ny adress finns och när ränta ska börja löpa. Fordringshandläggaren kan därefter påbörja indrivningen av skulden.

2.7 Inhibition

Försäkringskassans beslut om återkrav eller kvittning får överklagas till förvaltningsrätt. Förvaltningsrätten kan efter begäran av gäldenären bestämma att det överklagade beslutet tills vidare inte ska gälla, så kallad inhibition. Det slutliga beslutet kan innebära att det överklagade beslutet fastställs eller ersätts av ett annat beslut. (28 § förvaltningsprocesslagen). Se vidare vägledning 2001:7 *Omprövning, ändring och överklagande av Försäkringskassans beslut*.

Ränta löper inte under tiden för inhibition. Det beror på att det överklagade beslutet inte gäller under tiden för inhibition. Däremot kan gäldenären få betala ränta när domen fallit.

2.8 När anses en betalning gjord?

När det gäller till exempel skatte- och hyresbetalningar finns det särskilda föreskrifter om betalning. Inom socialförsäkringen finns det inga sådana särskilda regler. Här gäller i stället att en betalning anses gjord när mottagaren har fått pengarna eller när betalningen har bokförts och gäldenären inte längre förfogar över betalningen (jfr t.ex. NJA 1988 s. 132).

2.9 Gäldenärens betalningsförmåga

Det är viktigt att Försäkringskassan bedömer gäldenärens betalningsförmåga efter det att påminnelseens förfallodag har passerat. Detta gäller även fordringar mot dödsbo. Om gäldenären har betalningsförmåga så finns det olika indrivningsmöjligheter; kvittning, utmätning hos Kronofogden eller att komma överens om avbetalningsplan. Se vidare avsnitt 7.3.

3 Räntor

Detta kapitel beskriver de räntor som gäldenären måste betala på de krav som Försäkringskassan driver in. Reglerna om räntor på återkrav beskrivs först, därefter reglerna om räntor när Försäkringskassan har gjort en utbetalning av misstag utan att någon återkravsregel är tillämplig och sist finns regler om ränta i samband med skuldsanering.

3.1 Återkrav

På återkrav enligt SFB ska gäldenären betala ränta om han eller hon inte betalar skulden senast på förfallodagen. Räntebestämmelserna finns i 108 kap. 15, 16 och 18–21 §§ SFB. Lagen (2008:145) om statligt tandvårdsstöd hänvisar till räntebestämmelserna i SFB som ska gälla för patienten men inte för vårdgivaren.

Gäldenären ska betala ränta enligt 23 b och 23 c §§ förordningen (1996:1100) om aktivitetsstöd för återkrav som är beslutade från och med den 1 juli 2010 där utbetalningen skett efter den 1 juli 2010. På krav som har beslutats enligt förordning (2010:407) om ersättning till vissa nyanlända invandrare ska gäldenären betala ränta enligt 3 kap. 18 och 19 §§ samma förordning. För återkrav av ersättning enligt förordning (2017:819) om ersättning till deltagare i arbetsmarknadspolitiska insatser som avser tid efter den 1 januari 2018 ska gäldenären betala ränta enligt 8 kap. 3 och 4 §§ samma förordning.

Det finns två räntesatser som är aktuella i samband med återkravsbeslut. Den ena gäller när gäldenären har kommit överens med Försäkringskassan om en avbetalningsplan eller har fått anstånd med betalningen. Den andra gäller när gäldenären inte betalar sin skuld senast på förfallodagen och är i dröjsmål.

3.1.1 Avbetalningsplan eller anstånd

När en gäldenär har kommit överens med Försäkringskassan om en avbetalningsplan eller beviljats anstånd med betalningen ska Försäkringskassan ta ut ränta efter en räntesats som vid varje tidpunkt överstiger statens utlåningsränta med två procentenheter (108 kap. 16 § SFB). Ränta räknas från den dag då avtalet om avbetalningsplanen träffades eller anstånd medgavs (108 kap. 15 § SFB).

Detta innebär att till exempel räntan för år 2013, när gäldenären kommit överens om en avbetalningsplan eller anstånd, blir statens utlåningsränta 2,43 procent plus två procentenheter, det vill säga 4,43 procent.

Observera att ränta inte får tas ut för tid innan återkravet förfallit till betalning.

3.1.2 Dröjsmål

Dröjsmålsränta ska tas ut på fordringar där personen inte betalar inom rätt tid (108 kap. 19 § SFB). För uttag av dröjsmålsränta gäller i tillämpliga delar räntelagen (1975:635). Ränta beräknas först från förfallodagen (3 § räntelagen [1975:635]). Dröjsmålsräntan är referensränta med tillägg av åtta procentenheter (6 § räntelagen). Referensräntan fastställs i sin tur för varje kalenderhalvår och baseras på Riksbankens reporänta (9 § räntelagen).

Detta innebär att till exempel referensräntan för det första kalenderhalvåret 2013 blir en procent plus åtta procentenheter, det vill säga nio procent.

Om Försäkringskassan kommer överens med en gäldenär om en avbetalningsplan eller beviljar anstånd med betalningen är den återbetalningsskyldige inte i dröjsmål. När anståndstiden har löpt ut eller om gäldenären inte betalar i tid enligt den överenskomna planen är han eller hon dock i dröjsmål och måste betala dröjsmålsränta under den tid som dröjsmålet varar.

Referensränta och statens utlåningsränta uppdateras kontinuerligt på Försäkringskassans intranät.

3.1.3 Eftergift av ränta

Om det finns särskilda skäl får den handläggande myndigheten helt eller delvis efterge kravet på ränta (108 kap. 21 § SFB). Om Försäkringskassan efterger ett krav när ränta har börjat löpa blir det kvar en restskuld som består av ränta. Försäkringskassan kan då efterge denna restskuld (prop. 2006/07:49, s. 40).

Räntekrav bör efterges av samma skäl som kan föranleda på att kravet på återbetalningen efterges enligt 108 kap. 11 § SFB (prop. 2006/07:49).

Räntekrav bör efterges av samma skäl som kan föranleda att kravet på återbetalning efterges enligt 23 d § 3 förordningen om aktivitetsstöd.

3.1.4 Metodstöd – efterge ränta framåt i tiden

Försäkringskassan kan efterge ränta även framåt i tiden, om det finns särskilda skäl för det. Ränta framåt i tiden ska bara efterges när det finns en plan för gäldenärens återbetalning. Det ska alltid finnas ett slutdatum för eftergiften av ränta. Eftergift av ränta för mer än sex månader framåt i tiden ska bara förekomma undantagsvis.

Särskilda skäl för eftergift kan vara att återkravet inte har orsakats av gäldenären och att gäldenären inte har ekonomiskt utrymme för att betala hela kravet senast på förfallodagen.

Exempel

Karl har fått ett återkrav som har beslutats med stöd av 108 kap. 2 § SFB. Felutbetalningen beror på Försäkringskassans misstag och även om Karl borde ha insett att utbetalningen var fel så har han inte aktivt medverkat till den. Karl hör av sig till Försäkringskassan. Han uppger att han är beredd att betala skulden, men att han inte kan betala allt till förfallodagen och anser att det är fel att han ska betala ränta. Handläggaren kommer överens med Karl om en avbetalningsplan som ska löpa i tre månader. Handläggaren efterger räntan i tre månader med stöd av 108 kap. 21 § SFB.

3.1.5 Jämkning av ränta med stöd av räntelagen

Det finns bestämmelser om jämkning av ränta både i räntelagen (se 8 § räntelagen) och i SFB. I första hand ska jämkningsregeln i 108 kap. 21 § SFB tillämpas (jfr 108 kap. 19 § SFB), eftersom den är mer generös. I praktiken blir alltså 8 § räntelagen bara aktuell när 108 kap. 21 § SFB inte är tillämplig.

8 § räntelagen är tillämplig på oväntade händelser som på ett avgörande sätt påverkar gäldenärens möjligheter att betala. Framför allt avses fall då gäldenärens sociala situation har påverkats och därmed också hans förmåga att göra rätt för sig. Sjukdom kan exempelvis ibland få allvarliga konsekvenser för en persons betalningsförmåga. I sådana fall finns alltså en möjlighet till jämkning av dröjsmålsräntan.

Andra personliga händelser som på ett genomgripande sätt kan påverka gäldenärens betalningsförmåga är exempelvis en närståendes dödsfall om gäldenären har levt i en ekonomisk gemenskap med den avlidna. På samma sätt kan en separation leda till en radikal förändring av de ekonomiska förutsättningarna. Stora och helt opåräknade förändringar i gäldenärens egna inkomstförhållanden kan under en övergångstid också resultera i betalningssvårigheter. Här, liksom i övriga fall då jämkning kan komma i fråga, gäller dock kravet att gäldenären inte själv får vara huvudsakligen skyldig till att han eller hon saknar ekonomisk möjlighet att betala i tid.

Om skälet till att gäldenären har råkat i betalningssvårigheter är att han eller hon har skuldsatt sig för kraftigt och under alla omständigheter inte skulle ha kunnat betala en skuld i rätt tid, kan jämkning inte komma i fråga. Det går inte att jämka om dröjsmålet med betalningen har varit obetydligt eller räntebeloppet är lågt av andra orsaker. Jämkning ska bara förekomma i undantagsfall.

Jämkningsen kan avse den tillämpliga räntefoten så att den sätts lägre än den som ska gälla enligt lagen. Jämkningsen kan också verkställas på så sätt att tiden förkortas då räntan annars skulle utgått. Någon gång kan det kanske finnas anledning att jämka dröjsmålsräntan till noll.

(Prop. 1986/87:72, s. 18–19)

Exempel

Lena har legat på sjukhus i tre månader eftersom hon blivit svårt skadad i en bilolycka. De första tre veckorna låg hon i koma. Hon har sedan tidigare en skuld till Försäkringskassan. Skulden avser en s.k. *condictio indebiti*-utbetalning och 108 kap. 21 § SFB är inte tillämplig. Då Lena blev förhindrad att betala skulden på grund av sjukdomen, kräver inte Försäkringskassan ränta under perioden Lena har legat på sjukhus. Beslutet om jämkning av ränta fattas med stöd av 8 § räntelagen.

3.2 Utbetalning av misstag (*condictio indebiti*)

När någon av myndigheterna betalar ut en ersättning av misstag och utan att någon återkravsregel kan tillämpas (*condictio indebiti*) kräver Försäkringskassan tillbaka ersättningen grundat på civilrättsliga regler. Ränta tas i dessa fall ut enligt räntelagen.

Försäkringskassan tar ut samma räntesats vid avbetalningsplan och anstånd samt dröjsmålsränta när det är fråga om *condictio indebiti* som när ersättningar enligt SFB återkrävs. Skillnaden är bara att man hänvisar till olika bestämmelser (108 kap. 15, 16 och 19 och 21 §§ SFB respektive 6 § räntelagen och 6 § hanteringsförordningen).

Läs mer

Du kan läsa mer om utbetalning av misstag som inte omfattas av återkravsregler i vägledning 2005:3 *Återkrav*.

3.2.1 Avbetalningsplan eller anstånd

När en gäldenär har kommit överens med Försäkringskassan om en avbetalningsplan eller beviljats anstånd med betalningen tar Försäkringskassan ut ränta enligt den räntesats som Riksgäldskontoret fastställer varje budgetår, statens utlåningsränta, med tillägg av två procentenheter (6 § hanteringsförordningen).

3.2.2 Dröjsmål

Dröjsmålsränta ska tas ut på *condictio indebiti*-krav om personen inte betalar inom rätt tid och det inte finns särskilda skäl mot det (1 § räntelagen och 7 § hanteringsförordningen). Ränta räknas från förfallodagen (3 § räntelagen). Dröjsmålsränta är referensräntan med tillägg av åtta procentenheter (6 § räntelagen).

Om Försäkringskassan kommer överens med en gäldenär om en avbetalningsplan eller beviljar anstånd med betalningen är den betalningsskyldige inte i dröjsmål. När anståndstiden har löpt ut eller om gäldenären inte betalar i tid enligt den överenskomna planen är han eller hon dock i dröjsmål och måste betala dröjsmålsränta under den tid dröjsmålet varar.

3.3 Skuldsanering

Rätten att ta ut ränta faller bort när Kronofogden beslutar om att inleda en skuldsanering (47 § andra stycket skuldsaneringslagen [2016:675]). Om detta beslut upphävs och inte ersätts av något nytt beslut har Försäkringskassan rätt att ta ut ränta som om skuldsaneringsbeslutet aldrig hade funnits.

4 Avgifter och kostnader

I det här kapitlet beskrivs vilka avgifter och kostnader som kan komma ifråga i fordringshanteringen och vilka författningar som reglerar detta.

Fordringshanteringen innebär att Försäkringskassan kan ta ut flera olika avgifter av en gäldenär. Kronofogdens handläggning medför också kostnader för Försäkringskassan som får tas ut av gäldenären. För att en gäldenär inte ska drabbas av oskäligen avgifter och kostnader är dessa reglerade genom detaljerade bestämmelser i olika författningar. Reglerna anger ofta ett högsta belopp för de avgifter och kostnader som får tas ut. Försäkringskassan tar ut maximalt belopp för att täcka kostnaderna för handläggning förutom de faktiska kostnaderna som avser aviserings- och bokföringsavgifter.

Påminnelseavgift, aviserings- och bokföringsavgift samt uppläggningsavgift är knutna till en viss person. Övriga avgifter är knutna till själva fordran, under förutsättning att åtgärden har vidtagits mot alla inblandade gäldenärer samtidigt. Om en åtgärd bara har vidtagits mot vissa av de inblandade gäldenärerna knyts avgiften enbart till dessa gäldenärer.

4.1 Påminnelseavgift

För att påminnelseavgift ska kunna tas ut måste avtal om detta ha träffats senast i samband med skuldens uppkomst (2 § lagen [1981:739] om ersättning för inkasso-kostnader m.m.). Påminnelseavgift blir därför normalt bara aktuell om Försäkringskassan har kommit överens med gäldenären om en avbetalningsplan och påminnelseavgift ingår i avtalet. Påminnelseavgiften är knuten till varje gäldenär och varje avtal om avbetalningsplan. Om Försäkringskassan påminner två solidariskt ansvariga gäldenärer genom påminnelser till var och en av dem i enlighet med två avtal om avbetalningsplan tas en påminnelseavgift ut per solidar.

4.2 Uppläggningsavgift

Gäldenären måste betala för att man har upprättat en avbetalningsplan under förutsättning att fordran har förfallit till betalning (3 § jf. m. 1 § lagen om ersättning för inkassokostnader m.m.). Det är själva upprättandet av planen som gör att man kan ta ut en avgift. Det spelar ingen roll om gäldenären betalar genom egna inbetalningar eller genom att Försäkringskassan drar av avbetalningsbeloppet från utgående ersättning.

Exempel

Lennart har fått ett beslut om slutligt bostadsbidrag som innebär att han ska betala tillbaka 3 000 kronor. Beloppet förfaller till betalning den 2 maj. Han ringer den 10 april och kommer överens med Försäkringskassan om en avbetalningsplan. Det går då inte att begära ersättning för upprättandet av avbetalningsplanen.

Exempel

Felicia överklagade Försäkringskassans beslut om återkrav av för mycket utbetalad sjukpenning. I samband med att Försäkringskassan påminde henne om skulden kontaktade hon Försäkringskassan och kom överens

om en avbetalningsplan. Försäkringskassan tar då ut en uppläggningsavgift för detta arbete.

Uppläggningsavgiften är knuten till överenskommelsen med gäldenären. Om två solidariskt ansvariga gäldenärer kommer överens med Försäkringskassan om var sin avbetalningsplan måste de betala var sin uppläggningsavgift.

4.3 Aviserings- och bokföringsavgift

Försäkringskassan kan enligt praxis inom fordringshantering i allmänhet komma överens med gäldenären att han eller hon ska betala skäliga aviserings- och bokföringskostnader som uppkommer på grund av överenskommelsen om avbetalningsplan. Följande förutsättningar måste vara uppfyllda:

- överenskommelse om avbetalningsplan ska ha träffats med gäldenären,
- gäldenären har fått en skriftlig bekräftelse av överenskommelsen där det står att den här avgiften tas ut och
- kostnaden för varje avbetalningstillfälle och antalet avbetalningstillfällen är angivna i avbetalningsplanen.

Från och med den 1 januari 2010 tas aviserings- och bokföringsavgifter ut med 15 kronor, beräknat utifrån faktiska kostnader. Aviserings- och bokföringsavgiften tas ut per solidar under förutsättning att avgiften är angiven i respektive avtal om avbetalningsplan. Detta är reglerat i lagen (1981:739) om ersättning för inkassokostnader m.m.

4.4 Inkassoavgift

Gäldenären ska betala ersättning för ett inkassokrav under förutsättning att kravet är utformat enligt 5 § inkassolagen (3 § första stycket 1 lagen om ersättning för inkassokostnader m.m. [1981:739]). En gäldenär är inte skyldig att ersätta kostnader, till exempel för inkassokrav, som inte har varit skäligen påkallade för att ta till vara borgenärens rätt (4 § lagen om ersättning för inkassokostnader m.m. [1981:739]).

Om ett inkassokrav skickas till två solidariskt ansvariga gäldenärer kan en inkassoavgift per person tas ut, förutsatt att det var påkallat att skicka inkassokrav till var och en.

Försäkringskassan ska bara ta ut en enda inkassoavgift om solidarerna bor på gemensam adress och om skulden är solidarisk. Om solidarerna däremot bor på skilda adresser ska var och en av dem betala inkassoavgift.

4.5 Avgifter vid ansökan om betalningsföreläggande

När Försäkringskassan ansöker om betalningsföreläggande hos Kronofogden tar Kronofogden ut en ansökningsavgift (förordningen [1992:1094] om avgifter vid kronofogdemyndigheterna). Den som ansöker om betalningsföreläggande kan dessutom ta ut en avgift för eget arbete (48 § lag om betalningsföreläggande och handräckning).

Gäldenären ska betala båda avgifterna under förutsättning att Kronofogden utfärdar ett utslag – eller domstolen en dom – som omfattar avgifterna och Försäkringskassan kan driva in pengarna. Om Försäkringskassan får ansökan avvisad, förlorar målet i domstolen eller av någon annan anledning inte lyckas driva in pengarna får Försäkringskassan stå för avgifterna. När Försäkringskassan återkallar ansökan om betalningsföreläggande blir Försäkringskassan skyldig att betala ansökningsavgiften.

Därför går Försäkringskassan bara med på återkallelse om gäldenären betalar skulden för ansökningsavgift och eget arbete.

I en fordran mot två solidariskt ansvariga gäldenärer omfattar samma avgift båda gäldenärerna, det vill säga Försäkringskassan kan bara ta ut en avgift per ansökan. Om endast den ena solidaren invänder mot ansökan blir dock den kvarvarande solidaren ensam ansvarig för den avgift som togs ut i samband med ansökan om betalningsföreläggande.

4.6 Avgifter vid verkställighet

När Kronofogden verkställer sitt utslag eller en domstols dom, tar Kronofogden ut en årlig grundavgift per utslag eller dom (17 kap. 1 § UB). Grundavgiften läggs på fordringen samtidigt som den registreras hos Kronofogden. Om den årliga grundavgiften inte kan tas ut av gäldenären och sökanden inte betalar den får Kronofogden avskriva målet (17 kap. 2 § UB).

När Försäkringskassan ansöker om verkställighet på nytt, kan Försäkringskassan inte begära betalning för den gamla verkställighetsavgiften utan bara för avgiften för den nya ansökan.

4.7 Avskrivning av avgifter och kostnader

Precis som fordringar som avser kapital, kan fordringar som avser kostnader (till exempel inkassoavgift, avgift för betalningsföreläggande och verkställighet) avskrivas om åtgärderna för indrivning inte är försvarliga med hänsyn till kostnaderna (15 § hanteringsförrordningen). Se vidare avsnitt 7.4 och 7.4.1.

5 Avräkning

I detta kapitel beskrivs hur betalningen räknas av på en fordran. Avräkningsordningen kan vara olika beroende på om

- Försäkringskassan får betalt via Kronofogden
- betalningen sker genom Försäkringskassans beslut om avdrag på någon ersättning som betalas ut eller
- gäldenären frivilligt betalar en nytilkommen skuld.

En gäldenär kan dessutom själv bestämma hur en betalning ska räknas av.

5.1 Avräkningsordning

En fordran består av olika delar:

- kostnader och avgifter
- eventuell ränta och
- det belopp som betalats ut för mycket, det så kallade kapitalbeloppet.

Enligt huvudregeln i 9 kap. 5 § handelsbalken räknas en frivillig betalning på förfallna skulder av så här:

1. eventuella kostnader och avgifter som har debiterats i samband med hanteringen av fordran
2. eventuell ränta
3. fordringens kapitalbelopp.

Försäkringskassan har beslutat att avvika från regeln i handelsbalken och räkna av kapitalbeloppet före avgifter och ränta. Syftet är att underlätta för gäldenärerna att bli skuldfria genom att räkna av den del av en fordran som växer med ränta före de delar som inte gör det. Den ordning som Försäkringskassan tillämpar är därför:

1. fordringens kapitalbelopp
2. eventuella kostnader och avgifter
3. eventuell ränta.

Regeln i 9 kap. 5 § handelsbalken är dispositiv, den kan alltså frångås om parterna är överens om det. Försäkringskassan förutsätter att gäldenärerna går med på att räkna av kapital före ränta eftersom det är till deras fördel. Men om någon gäldenär hör av sig och vill att avräkning ska ske enligt handelsbalkens regel så måste Försäkringskassan gå med på det. Detta gäller även om gäldenären hör av sig efter att avräkningen redan skett.

Om det finns flera fordringar räknas en betalning först av från det äldsta kapitalbeloppet och därefter i kronologisk ordning, till dess att alla kapitalbelopp är betalade. Sedan räknas kostnader och avgifter av, också efter principen äldsta fordran först. Slutligen räknas räntor av.

Exempel

Gustavo har två skulder till Försäkringskassan. Den ena fordran är på 1 200 kronor och beslutades den 15 mars 2009. Den andra fordran är på 1 800 kronor och beslutades den 20 mars 2010. För 2009 års fordran är

den obetalade avgiften 150 kronor. Gustavo betalar in 500 kronor. Betalningen räknas av med 500 kronor på kapitalbeloppet på fordran från år 2009.

5.2 Gäldenärens valrätt

Gäldenären har rätt att välja att destinera sina betalningar, det vill säga bestämma vilken skuld som en betalning avser (9 kap. 5 § handelsbalken). Då måste han eller hon vid varje betalningstillfälle uppge vilken av flera skulder som avses. Vid betalningstillfället måste gäldenären också tydligt ange vilken skuld det gäller, till exempel avräkning på det senaste kravet.

Gäldenären har rätt att destinera betalningar till olika skulder och detta är överordnat eventuella ställningstaganden om affärsmässighet i Försäkringskassans indrivningsverksamhet.

En gäldenär som betalar frivilligt kan alltså själv bestämma hur en betalning ska räknas av genom att han eller hon anger vilken skuld som ska betalas. Gäldenären behöver alltså inte uttryckligen ange vilken skuld det gäller, utan det kan framgå av omständigheterna. Till exempel kan det framgå av det inbetalade beloppets storlek vad betalningen gäller. (NJA 1988 s. 205)

När gäldenären inte använder sin rätt att destinera sin betalning så ska Försäkringskassan besluta vilken fordran som ska avräknas enligt principerna i som beskrivs i avsnitt 5.1.

Exempel

Marcus har tre skulder till Försäkringskassan. Den första på 500 kronor beslutad den 15 mars 2005, den andra på 600 kronor beslutad den 10 oktober 2008 och den tredje på 700 kronor som har beslutsdatum den 10 januari 2009. Alla skulderna har förfallit till betalning. För det första kravet finns en obetald avgift på 50 kronor och på det andra kravet finns obetald ränta på 134 kronor och på det tredje kravet finns obetald ränta på 150 kronor.

Marcus betalar in 700 kronor och anger vid inbetalningen att den avser krav tre. Försäkringskassan räknar av kapitalbeloppet på krav tre enligt Marcus önskemål.

5.3 Solidariska krav

Om en gäldenär har skulder både enskilt och tillsammans med en annan person kan han eller hon vid frivillig betalning välja vilken skuld som betalningen ska avse. När en gäldenär gör en inbetalning får Försäkringskassan utifrån de uppgifter som finns tolka om betalningen gäller enskilda eller solidariska skulder. Detsamma gäller om gäldenären ansvarar för flera solidariska krav med olika solidararer.

Exempel

Ingemar har en skuld som gäller bostadsbidrag tillsammans med Julia och en annan tillsammans med Karin. När han betalar in pengar meddelar han att han betalar på skulden som han har tillsammans med Karin. Hans inbetalning räknas därför av på det kravet, även om den skuld han har tillsammans med Julia skulle vara äldre. Inbetalningen räknas av enligt de principer som beskrivs i avsnitt 5.1.

5.4 Betalning efter utmätning

När en gäldenär betalar efter utmätning gäller reglerna i 13 kap. 13 § Utsökningsbalken (UB). Det innebär att Kronofogden räknar av betalningen utifrån huvudregeln i 9 kap. 5 § handelsbalken. I det läget kan gäldenären inte påverka avräkningen. Se även avsnitt 5.1.

5.5 Avräkning vid kvittning

När Försäkringskassan beslutar att kvitta sin fordran mot en ersättning som betalas ut, kunde beslutet tidigare bara omfatta kapitalbelopp (vid kvittning enligt SFB). Sedan den 1 januari 2015 kan även avgifter och ränta omfattas (se 108 kap. 22 § SFB). Försäkringskassan räknar av enligt de principer som beskrivs i avsnitt 5.1.

5.6 Avräkning vid eftergift

När en gäldenär beviljas eftergift för en del av skulden ska det eftergivna beloppet räknas av som om en inbetalning har gjorts. Det räknas alltså av enligt de principer som beskrivs i avsnitt 5.1.

Exempel

Fordran består av:

Kapitalbelopp	10 000 kr
Ränta	300 kr
Avgifter	200 kr
Totalt	10 500 kr

Eftergift har beviljats med 5 000 kr och räknas av på kapitalbeloppet enligt de principer som beskrivs i avsnitt 5.1.

Efter eftergiften återstår 5 500 kr av skulden.

Från och med dagen efter att beslutet om eftergift är fattat börjar ränta åter debiteras på den kvarstående fordran.

5.7 Avräkning av icke berättigade förmåner inom EU/EES samt Schweiz

I det här avsnittet redogörs för regelverket för avräkning, det vill säga återkrav, av icke berättigade förmåner inom EU/EES samt Schweiz när en begäran om detta inkommit från ett sådant land.

5.7.1 Tillämpliga förordningar och artiklar

Från och med 1 maj 2010 tillämpas

- Europaparlamentets och Rådets förordning (EG) nr 883/2004 av den 29 april 2004 om samordning av de sociala trygghetssystemen (förordning 883/2004)
- Europaparlamentets och Rådets förordning (EG) nr 987/2009 av den 16 september 2009 om tillämpningsbestämmelser till förordning (EG) nr 883/2004 om samordning av de sociala trygghetssystemen (förordning 987/2009).

Av artikel 84.1 i förordning 883/2004 framgår att icke berättigade förmåner som en institution i ett medlemsland har betalat ut, får krävas tillbaka enligt de regler som gäller i det andra medlemslandet.

Av artikel 71 i förordning 987/2009 framgår att felaktigt utbetalda förmåner i första hand alltid ska krävas tillbaka genom avräkning mellan institutionerna. I andra hand kan indrivning ske med stöd av artiklarna 75–85 i förordning 987/2009. Se kapitel 16.

Enligt artikel 72.1 i förordning 987/2009 ska avräkning ske från fordringar som personen har eller från pågående utbetalningar till personen i fråga.

5.7.2 Avräkning enligt artikel 72.1 i förordning 987/2009

Artikel 72.1 innebär följande:

1. En institution i ett medlemsland (land A) som felaktigt har betalat ut förmåner till en person, kan begära att institutionen i varje annat medlemsland som betalar ut förmåner till samma person, drar av (avräknar) det felaktiga beloppet, antingen från de fordringar som finns eller från pågående utbetalningar.
2. Institutionen i det andra medlemslandet (land B) ska då göra avdrag enligt de villkor och inom de gränser som gäller för en sådan avräkning enligt den lagstiftning som institutionen tillämpar. Det innebär att institutionen i land B ska göra avdrag på samma sätt som om den själv hade betalat ut för höga belopp.
3. Samma institution ska sedan överföra det avdragna beloppet till den institution som gjort felaktiga utbetalningen, det vill säga i det här fallet till land A.

Metodstöd – hantering på Försäkringskassan

Tabellen visar hur hanteringen ser ut när ett annat medlemsland begär avräkning från Sverige enligt artikel 72.1 i förordning 987/2009.

Steg	Beskrivning
1	Försäkringskassan får begäran om avräkning från försäkringsinstitutionen i det andra medlemslandet.
2	Försäkringskassan kontrollerar om <ul style="list-style-type: none"> – kravet avser förmåner som omfattas av förordning 883/04 eller 1408/71 – om det finns någon förmån i Sverige att avräkna (kvitta) från. Om svaret på båda frågorna är ja fortsätter processen i steg 4. Om svaret på en av frågorna är nej fortsätter processen i steg 3.
3	Försäkringskassan skickar ett meddelande till den berörda institutionen i det andra medlemslandet via SED eller E-blankett med en förklaring till varför Försäkringskassan inte kan medge avräkning från en svensk förmån. Ärendet avslutas.
4	Försäkringskassan tar ställning till om kvittningsreglerna enligt svensk lagstiftning är tillämpliga. Det innebär att ta ställning till om det är möjligt att enligt nationella bestämmelser kvitta förmånen som sådan, och i sådana fall vilka förmåner som kan kvittas mot varandra. Om reglerna är tillämpliga fortsätter processen i steg 5.
5	Försäkringskassan meddelar den berörda försäkringsinstitutionen i det andra medlemslandet om att avräkning har gjorts från utbetalning av en förmån.
6	Försäkringskassan för över det avräknade beloppet till den berörda försäkringsinstitutionen i det andra medlemslandet.

6 Avbetalningsplan och anstånd

I detta kapitel beskrivs hur en avbetalningsplan kommer till, vilka återkrav planen bör omfatta, vad den ska innehålla och vad som händer om planen inte följs eller om en ny fordran tillkommer. I kapitlet beskrivs också anstånd med betalning.

6.1 Överenskommelsen och avgifter

Försäkringskassan kan komma överens med gäldenären om en avbetalningsplan.

Ett avtal uppkommer genom att endera parten föreslår något – ger ett anbud – varefter den andra parten antingen accepterar det, eller förkastar det och kommer med ett nytt anbud. När båda parter slutligen är överens finns det ett avtal. (1 kap. 1 § AvtL)

Försäkringskassan kan sedan utgå från avtalet och bekräfta det skriftligt.

För att Försäkringskassan ska kunna ta ut en uppläggningskostnad för avbetalningsplanen måste

- avtalet ha ingåtts efter förfallodagen
- planen vara upprättad i samråd med gäldenären
- planen vara skriftlig och
- planen ha överlämnats eller skickats till gäldenären.

(1 och 3 §§ lagen om ersättning för inkassokostnader m.m.)

När Försäkringskassan förhandlar om ett avtal om avbetalningsplan måste en mängd faktorer vägas in som till exempel skuldens storlek, gäldenärens betalningsförmåga, övriga skulder och Försäkringskassans andra indrivningsmöjligheter. En viktig faktor är om gäldenären väntar en större betalning, till exempel skatteåterbäring. Avgörande för avtalet är vad som är mest lönsamt för Försäkringskassan. Försäkringskassans arbete med administrationen av avbetalningsplanen ger möjlighet till att ta ut uppläggningsavgift, påminnelseavgift samt aviserings- och bokföringsavgift. I avtalet är det lämpligt att reglera frågan om aviserings- och bokföringsavgift samt påminnelseavgift. Se mer om detta i kapitel 4.

En avbetalningsplan medför en hel del extra kostnader för gäldenären. Försäkringskassan ska därför verka för att avbetalningsplanerna blir så korta som möjligt. Det ligger också i Försäkringskassans intresse att fordringsärendena snabbt kan avslutas. Avbetalningarna kan bestå av:

- inbetalningar
- överenskomna avdrag i utgående förmåner eller
- en kombination av dessa.

Avdrag i utgående förmåner kan bara göras om förmånerna administreras av myndigheten som är borgenär för kravet. Det beror på en teknisk begränsning.

Så länge en överenskommelse om en avbetalningsplan gäller och följs får Försäkringskassan inte vidta några tvångsåtgärder för skulden, till exempel genom att besluta om kvittning eller ansöka om betalningsföreläggande hos Kronofogden. Det finns för övrigt inte heller någon anledning till tvångsåtgärder när en överenskommelse om en avbetalningsplan gäller och följs om inte förutsättningarna för avtalets ingående har ändrats, och i så fall bör avtalet sägas upp. Grundprincipen för

avtalet är att det ska omfatta gäldenärens samtliga skulder (se avsnitt 6.2) till samma myndighet och gälla till dess skulderna är betalade.

Avtalet om avbetalningsplan utgår alltid från de förutsättningar som finns när man ingår avtalet. Om förutsättningarna ändras kan endera parten säga upp avtalet med hänvisning till de nya förutsättningarna och förhandla om ett nytt avtal. Det här bör också anges i avtalet. I sakens natur ligger förstås att det inte är lämpligt att säga upp avtalet vid varje liten ändring av förutsättningarna.

Exempel

Sven har kommit överens med Försäkringskassan om en avbetalningsplan. Sven och hans handläggare kom fram till att Svens betalningsförmåga var 100 kronor per månad eftersom Sven var arbetslös. Senare får handläggaren veta att Sven har fått ett arbete som gör att hans betalningsförmåga har förbättrats. Handläggaren kontaktar Sven och säger upp avtalet. Handläggaren och Sven kommer överens om en ny avbetalningsplan, som handläggaren upprättar. I avbetalningsplanen står det bland annat att Sven i fortsättningen ska betala 500 kronor i månaden.

6.2 Vilka skulder bör ingå?

Normalt ska gäldenärens samtliga skulder till samma myndighet ingå i en avbetalningsplan, men det är inget krav. Gäldenären kan också ha olika avbetalningsplaner på olika skulder, eller på endast en av skulderna. Det är alltså möjligt att samma gäldenär har en avbetalningsplan på ett krav och andra åtgärder på andra krav.

Om gäldenären har skulder till flera myndigheter måste en avbetalningsplan per myndighet upprättas. Det finns ett undantag: skulder till Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen kan hanteras i samma avbetalningsplan.

6.3 Planens innehåll

En avbetalningsplan bör innehålla följande:

1. uppgift om vilken eller vilka fordringar överenskommelsen omfattar
2. kapitalbelopp
3. kostnadsersättningar
4. avbetalningstidens längd
5. antalet avbetalningar
6. avbetalningsbelopp
7. förfallodagar
8. total skuld framräknad till sista betalningsdagen
9. uppgift om att Försäkringskassan och gäldenären kan säga upp avbetalningsplanen om den inte följs, eller om förutsättningarna för avtalets ingående väsentligen har ändrats och
10. vad som i övrigt händer om planen inte följs eller om en ny skuld tillkommer.

Läs mer

Se även Datainspektionens allmänna råd, *Tillämpning av inkassolagen* som finns på Datainspektionens webbplats, www.datainspektionen.se.

6.4 Avbetalningsplan och en ny fordran

Fordringshanteringen ska präglas av affärsmässighet (4 § hanteringsförordningen). Det innebär att om en avbetalningsplan inte följs ska den sägas upp och Försäkringskassan måste driva in skulden på något annat sätt.

En ny fordran kan tillkomma samtidigt som en överenskommen avbetalningsplan löper. Detta påverkar inte den överenskomna planen.

6.5 Solidariska krav

Det räcker att en av solidarerna kommer överens med Försäkringskassan om en avbetalningsplan, men Försäkringskassan kan komma överens med respektive solidar om en plan på hela beloppet för att på så vis få betalt fortare.

Solidarernas ekonomiska förhållanden gör att det är osäkert hur stor del av skulden som varje solidar slutligen kan komma att få betala. Den här osäkerheten leder till att en avbetalningsplan för ett solidariskt krav alltid ska omfatta hela det solidariska återkravet.

Om fordringen är solidarisk och det finns ett avtal om avbetalningsplan med en solidar får Försäkringskassan vidta tvångsåtgärder mot den andra solidaren om det bedöms affärsmässigt.

6.6 Anstånd enligt hanteringsförordningen

Försäkringskassan kan medge att den betalningsskyldige får skjuta upp betalningen under en rimlig tid (anstånd). Anstånd utöver ett år från förfallodagen får bara medges om det är till fördel för staten eller om det i övrigt finns synnerliga skäl (14 § hanteringsförordningen).

Försäkringskassan får bara medge betalningsanstånd om den betalningsskyldige skriftligen förbinder sig att betala skulden enligt de särskilda villkor som man har kommit överens om. En överenskommelse om betalningsanstånd ska vara en skriftlig avbetalningsplan som godkänns av gäldenären. Enstaka, kortvariga anstånd får lämnas muntligen. (KAMFS 2006:1)

Försäkringskassans beslut om anstånd blir därför ett internt beslut som dokumenteras i journalen och följs av full betalning direkt eller en avbetalningsplan.

Exempel

Tove har en skuld till Försäkringskassan på 4 000 kronor. Förfallodagen är den 2 maj. I samband med att Tove deklarerar ser hon att hon ska få tillbaka skatt. Hon kontaktar därför Försäkringskassan och begär anstånd med betalningen av skulden. Försäkringskassan kommer överens med henne om att hon betalar hela skulden den 1 september.

Exempel

Ulf har en skuld till Försäkringskassan på 2 500 kronor. Förfallodagen är den 2 maj. Han har just blivit arbetslös och vill ha anstånd med betalningen. Eftersom Ulf inte vet när han kommer att kunna betala någonting av skulden kan han inte förbinda sig att betala den. Försäkringskassan kan därför inte bevilja Ulf anstånd, utan beslutar att avbryta indrivningen. Se vidare kap. 8.

Exempel

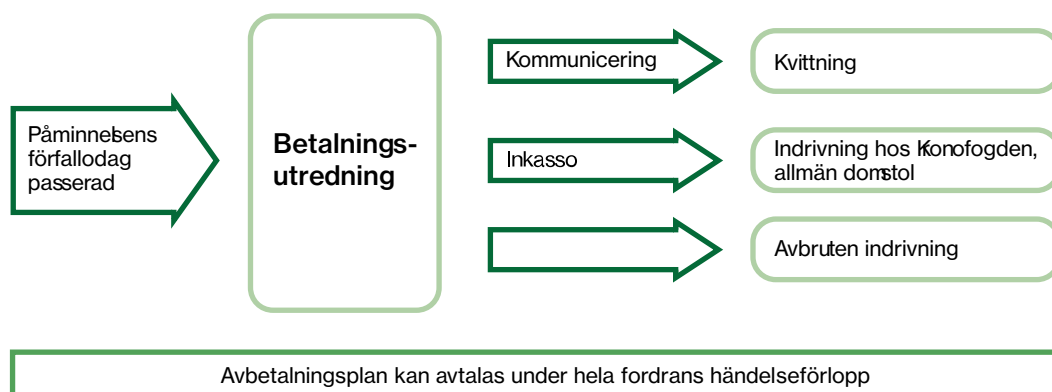
Viggo har en skuld till Pensionsmyndigheten på 4 400 kronor. Förfallodagen är den 2 maj. Viggo ser i samband med sin deklaration att han ska få tillbaka skatt. Eftersom Viggo just har köpt nya glasögon vill han skjuta upp betalningen av sin skuld till Pensionsmyndigheten. Han kontaktar handläggaren på Försäkringskassan och föreslår att han får anstånd med betalningen till dess att han får tillbaka skatten, att han då betalar 2 000 kronor och därefter delar upp det som återstår av skulden på fyra delbetalningar.

Försäkringskassan föreslår därför en avbetalningsplan med första inbetalningen den 31 augusti på 2 000 kronor. Därefter ska Viggo betala 650 kronor den sista i varje månad till dess skulden är betalad. Den sista inbetalningen kommer att bli något mindre.

7 Indrivning

I detta kapitel beskrivs olika indrivningsåtgärder och när de är aktuella.

7.1 En fordrans händelseförlopp

Försäkringskassan ska tillämpa affärsmässiga betalningsvillkor vid tillhandahållande av varor och tjänster (4 § hanteringsförfordningen). Om en fordran inte har betalats i tid ska gäldenären få en påminnelse så snart som möjligt (10 § hanteringsförfordningen). Blir fordran inte betald ska Försäkringskassan göra det myndigheten kan för att få betalt (11 § hanteringsförfordningen). Efter en påminnelse gör Försäkringskassan en bedömning av gäldenärens betalningsförmåga. När gäldenären har betalningsförmåga utreder Försäkringskassan möjligheterna att besluta om kvittning och bedömer eller förhandlar om en eventuell avbetalningsplan eller bedömer om en indrivning är möjlig. Fordran kan avskrivas om åtgärderna för indrivning inte är försvarliga med hänsyn till kostnaderna (15 § hanteringsförfordningen).

Om en gäldenär har flera krav är det möjligt att ha olika åtgärder för olika krav.

Exempel

Beatrice har sedan tidigare två skulder till Försäkringskassan. Hon har avtalat om att betala skulderna genom en avbetalningsplan. När Beatrice får ett nytt återkravsbeslut vill hon inte att den nya skulden ska ingå i avbetalningsplanen – hon anser att återkravet är felaktigt och tänker begära omprövning. Handläggaren vidtar ingen åtgärd för avbetalningsplanen – den fortsätter löpa. Det nya kravet hanteras på samma sätt som andra krav. Avbetalningsplanen hindrar inte tvångsåtgärder för det krav som inte ingår i den.

När Försäkringskassan bedömer att gäldenären saknar betalningsförmåga ska Försäkringskassan i de flesta fall besluta att avbryta indrivningen. Angående valet mellan att avbryta indrivningen och ansöka om betalningsföreläggande, se avsnitt 10.4. Om kravet prövas av domstol och domstolen har beslutat om inhibition ska indrivningen alltid avbrytas. När Försäkringskassan har ansökt om betalningsföreläggande och gäldenären bestrider hos Kronofogden ska Försäkringskassan, om det är affärsmässigt motiverat, begära överlämnande till tingsrätten för att få tvisten avgjord av domstol. Domen verkställs sedan av Kronofogden på Försäkringskassans begäran.

7.2 Påminnelse

Om en fordran inte betalas senast på förfallodagen ska Försäkringskassan skicka en påminnelse så snart som möjligt till gäldenären (10 § hanteringsförrordningen). Påminnelsen ska innehålla uppgifter om kapitalbelopp, avtalad påminnelseavgift och vilken dag som gäldenären senast måste betala (KAMFS 2006:1).

Observera att det bara är aktuellt med påminnelseavgift om Försäkringskassan har kommit överens med gäldenären om en avbetalningsplan och påminnelseavgift ingår i avtalet. Se vidare kapitel 6.

7.3 Utredning om gäldenärens betalningsförmåga

När Försäkringskassan handlägger en fordran måste Försäkringskassan bedöma gäldenärens betalningsförmåga. Detta gäller också för dödsbo. Oavsett om Försäkringskassan kommer överens om en avbetalningsplan, ansöker om betalningsföreläggande eller verkställighet hos Kronofogden ska det inte vara någon skillnad i bedömningen av gäldenärens betalningsförmåga. Försäkringskassan ska därför använda samma beräkningssätt som gäller när Kronofogden bestämmer förbehållsbeloppet vid utmätning. Instruktion, räknescurra och blankett finns på Kronofogdens webbplats www.kronofogden.se.

Försäkringskassan kan få mer information om gäldenärens betalningsförmåga genom funktionen fråga Kronofogden, ringa Kronofogden eller genom att beställa ett registerutdrag från Kronofogden.

Efter utredning om betalningsförmåga har handläggaren tre indrivningsmöjligheter att välja mellan:

- avbryta indrivningen
- göra avdrag på ersättning (kvittning) och
- ansöka hos Kronofogden om indrivning.

Se vidare kapitlen 8–10.

7.4 Avskrivning av fordringsärenden

Ett fordringsärende kan avskrivas oavsett fordringens storlek om det inte är troligt att fordringen kommer att betalas. I så fall är det inte affärsmässigt motiverat att fortsätta bevaka ärendet. Handläggaren ska göra en helhetsbedömning av omständigheterna i varje enskilt fall. Här listas några kriterier som bör ingå i bedömningen.

- Hur lång tid har gått utan att det har kommit in någon betalning på kravet? En tumregel är att en fordran kan skrivas av efter ungefär fem år utan inbetalning. Men beroende på övriga omständigheter kan det vara affärsmässigt motiverat att fortsätta bevaka fordran även efter längre tid, respektive att avskriva ärendet efter kortare tid.
- Varför har betalningen uteblivit? Har gäldenären haft betalningsförmåga, men andra skulder har hindrat utmätning? Då kan skulden komma att betalas vilket är ett argument mot avskrivning. Har gäldenären flyttat utomlands? Det försvårar indrivningen och talar för avskrivning.
- Har något hänt i gäldenärens situation som talar för bättre ekonomi framöver? (T.ex. om gäldenären har studerat en tid men nu söker arbete.)
- Hur stor är fordringen (mindre belopp avskrivs lättare)? Om gäldenären har bestritt en ansökan om betalningsföreläggande och beloppet är för litet för att det ska vara affärsmässigt motiverat att processa i tingsrätten om kravet, så talar det för avskrivning. Avskrivning bör dock inte ske om kravet är yngre än två år.

- Hur gammal är fordringen? Ju närmare preskriptionsdagen bedömningen görs, desto mindre sannolikt är det att förutsättningarna för indrivning förbättras innan preskription.
- Oavsett gäldenärens ekonomiska situation bör en fordran aldrig skrivas av om skulden grundar sig på att gäldenären medvetet har lämnat felaktiga uppgifter till Försäkringskassan.

7.4.1 När är ett belopp för litet för ytterligare indrivningsåtgärder?

Om ingen betalning har kommit in efter påminnelse, ska handläggaren ta ställning till om ytterligare indrivningsåtgärder är motiverade med hänsyn till skuldens belopp och gäldenärens betalningsförmåga. Detta ställningstagande ska göras inför varje indrivningsåtgärd som medför en kostnad eller en större arbetsinsats (till exempel ansökan om betalningsföreläggande, begäran om överlämnande till tingsrätt eller ansökan om stämning).

Om handläggaren bedömer att gäldenären har ekonomiskt utrymme för att betala skulden så är det vanligen affärsmässigt motiverat att ansöka om betalningsföreläggande, även om skulden är liten. Det beror på att Försäkringskassan i flertalet fall får ersättning för sitt arbete och ansökningsavgiften.

Försäkringskassan bör inte begära överlämnande till tingsrätt eller ansöka om stämning om skuldbeloppet är för lågt för att det ska vara affärsmässigt motiverat att processa i tingsrätten.

7.5 Skyldighet att samråda

Myndigheter under regeringen är i vissa fall skyldiga att samråda med Kammarkollegiet om statliga fordringar.

Enligt ett beslut av Kammarkollegiet är Försäkringskassan undantagen från skyldigheten att samråda med Kammarkollegiet. Samråd enligt hanteringsförordningen ska därför i stället göras internt inom Försäkringskassan.

Samråd ska ske före beslut om att

- avbryta indrivningsförsök
- anta ett ackordsförslag
- efterge en fordran eller
- ansöka om att en betalningsskyldig ska försättas i konkurs.

(19 § hanteringsförordningen och KAMFS 2006:1)

Skyldigheten att samråda gäller om fordringens eller fordringarnas kapitalbelopp överstiger ett prisbasbelopp. I ackordsärenden ska samråd alltid ske om en annan statlig myndighet är fordringsägare även om fordran är lägre än ett prisbasbelopp. (KAMFS 2006:1)

Dessutom ska samråd ske om ett ärende ska avskrivas enligt avsnitt 7.4 eller därför att fordringen är preskriberad, om fordringens kapitalbelopp överstiger ett basbelopp.

Innan en handläggare beslutar i en fråga som kräver samråd ska handläggaren samråda med en specialist.

7.5.1 Metodstöd – skyldighet att samråda

Ett underlag inför beslut om åtgärd ska innehålla följande upplysningar:

- gäldenärens namn och personnummer
- skuldens storlek och vad den består av
- senaste kravåtgärd och datum för denna
- uppgifter om gäldenärens inkomster och skulder som inte är äldre än 12 månader och
- förslag till beslut.

Underlaget kan vara i form av PM eller journalanteckning. Specialistens synpunkter ska dokumenteras i journalen.

8 Avbruten indrivning

I detta kapitel beskrivs i vilka situationer Försäkringskassan avbryter indrivning.

8.1 Allmänt om avbruten indrivning

Försäkringskassan får besluta att indrivningen ska avbrytas tills vidare. Detta gäller om Försäkringskassan får veta att det för tillfället inte är meningsfullt att fortsätta indrivningen med inkassokrav och ansökan om betalningsföreläggande eller stämning (15 § hanteringsförfordningen).

Indrivningen ska avbrytas om ytterligare indrivningsåtgärder framstår som utsiktslösa eller inte är försvarliga med hänsyn till kostnaderna. Enligt KAMFS 2006:1 får indrivningen avbrytas om gäldenären inte betalar sin skuld trots inkassokrav. Gäldenären bör då underrättas om att skulden till Försäkringskassan kommer att bevakas till dess den är betalad. Om Försäkringskassan avbryter indrivningen i mer än ett år och avser att återuppta indrivningen genom att ansöka om betalningsföreläggande ska Försäkringskassan först underrätta gäldenären om detta.

Försäkringskassan kan avbryta indrivningen i alla skeden. Om Kronofogden handlägger ärendet återredovisas ärendet utan åtgärd när Försäkringskassan avbryter indrivning. Se vidare avsnitt 10.4.1.

Ett beslut om avbruten indrivning är ett förvaltningsrättsligt beslut och ska följa reglerna i förvaltningslagen. Ett beslut om avbruten indrivning kan inte överklagas (20 § hanteringsförfordningen). Beslutet kan inte heller överklagas med stöd av förvaltningslagen eftersom gäldenären alltid har möjlighet att betala sin skuld om han eller hon inte vill att indrivningen avbryts.

Läs mer

Du kan läsa mer om de formella regler som finns för att fatta beslut i vägledning 2004:7, *Förvaltningsrätt i praktiken*.

8.2 När gäldenären inte har betalningsförmåga

Om det är utrett att gäldenären inte kan betala sin skuld ska Försäkringskassan i regel avbryta indrivningen och återuppta den vid ett senare tillfälle. Se avsnitt 10.4.

Exempel

Wilma ska betala tillbaka 8 000 kronor. Försäkringskassan har efter påminnelse utrett betalningsförmåga och kollat i funktionen Fråga Kronofogden. Enligt uppgifter hos Kronofogden har Wilma 200 000 kronor i andra skulder som har företräde framför skulden till Försäkringskassan. Försäkringskassan avbryter indrivningen och skickar inget inkassokrav.

Indrivningen ska tas upp på nytt om det visar sig att Försäkringskassan kan få betalning utan större kostnader än vad som är skäligt (15 § hanteringsförfordningen). Det är lämpligt att Försäkringskassan varje år utreder ärenden där indrivningen är avbruten för att ta vara på eventuella möjligheter till betalning. Utredningsintervallet kan förlängas i vissa ärenden, om det verkar osannolikt att indrivningsmöjligheterna kommer att förbättras inom ett år. Utredningsintervallet kan förlängas upp till tre år.

Exempel

Svea har en skuld till Försäkringskassan på 109 500 kronor enligt ett beslut den 9 september 2014 som hon inte har betalat. Betalningsutredning görs och handläggaren kommer fram till att Svea inte har någon betalningsförmåga. I samband med utredningen i januari 2015 ser handläggaren att Svea bor i Thailand sedan tre år tillbaka och saknar där känd adress. Handläggare bedömer att detta ärende inte behöver utredas varje år på grund av att Svea bor i Thailand utan känd adress och inga nya uppgifter kommer att finnas förrän Svea flyttar tillbaka till Sverige eller hör av sig.

8.3 När återkravsbeslutet prövas i domstol

Även när ett återkravsbeslut prövas i förvaltningsdomstol, ska fordringen drivas om återkravsbeslutet inte är inhiberat (112 kap. 5 § SFB). Däremot ska Försäkringskassan inte driva fordringen så långt som att ansöka om ett betalningsföreläggande eller stämning i en allmän domstol. I ett sådant fall skulle Försäkringskassan få två mål – både i en förvaltningsdomstol och i en allmän domstol samtidigt – utifrån samma återkravsbeslut, vilket inte är resurseffektivt. Undantag kan göras om det finns förutsättningar för att ansöka om att gäldenärens tillgångar beläggs med kvarstad (dvs. om gäldenären har tillgångar men det finns påvisbara omständigheter som talar för att gäldenären tänker undandra sig att betala skulden efter domstolsprövningen).

Exempel

Simon har fått ett beslut om slutligt bostadsbidrag som innebär att han ska betala tillbaka drygt 8 000 kronor. Han anser att beslutet är djupt orättvist och överklagar. Eftersom han inte har begärt att verkställigheten ska stoppas i väntan på domen (inhibition) så påminner Försäkringskassan honom om betalningen. Förvaltningsrätten fastställer Försäkringskassans beslut. Simon överklagar förvaltningsrättens dom. Eftersom fordran är tvistig ansöker Försäkringskassan inte om betalningsföreläggande. Någon möjlighet att kvitta finns inte. Försäkringskassan beslutar att avbryta indrivningen.

Försäkringskassans beslut – även återkravsbeslut – gäller omedelbart (112 kap. 5 § SFB) om inget annat har förordnats i beslutet. Försäkringskassan kan börja kvitta i utgående ersättning så snart återkravsbeslutet börjar gälla. Om domstolen inhiberar återkravsbeslutet ska kvittningen stoppas under den tid som inhibitionsbeslutet gäller.

Exempel

Nils har fått ett slutligt beslut om bostadsbidrag som innebär att han ska betala tillbaka 3 200 kronor till Försäkringskassan. Han betalar inte kravet på förfallodagen och Försäkringskassan skickar en påminnelse. Då invänder Nils att kravet är baserat på fel uppgifter och att han dessutom inte har ekonomisk möjlighet att betala skulden. Försäkringskassan har under tiden börjat utreda möjligheterna till kvittning och anser att Nils har ett visst ekonomiskt överskott som gör att han borde kunna betala kravet. Eftersom Nils har invänt mot grunden för kravet tar Försäkringskassan upp invändningen som en begäran om omprövning. I beslutet finns inget förordnande om att det ska börja gälla först vid en senare tidpunkt. Därför kan kvittningen påbörjas även om beslutet ska omprövas.

9 Kvittning (beslut om avdrag på ersättning)

I detta kapitel beskrivs reglerna om kvittning inom socialförsäkringen.

9.1 Allmänt

I den socialförsäkringslagstiftning som gällde före SFB:s ikraftträdande fanns det en rad olika kvittningsbestämmelser. Genom att dessa bestämmelser var olika utformade varierade möjligheterna till kvittning mellan ersättningar. Det fanns till exempel inga bestämmelser om kvittning i bilstöd. Övergångsbestämmelserna i SFB är utformade på ett sådant sätt att den upphävda lagstiftningen kan komma att tillämpas under lång tid. I SFB infördes från och med 1 januari 2011 en generell bestämmelse om kvittning. Bestämmelsen omfattar alla ersättningar som utbetalas med stöd av SFB, alltså även exempelvis bilstöd. I bestämmelserna beskrivs det som ett beslut om avdrag, medan det i dagligt tal inom verksamheten kallas kvittning för att skilja det från avdrag vid överenskommelser om avbetalningsplaner.

Ett beslut om kvittning innebär myndighetsutövning och ska följa förvaltningslagens regler. Kvittningen innebär att en ansökan om en ersättning från Försäkringskassan får helt andra konsekvenser för den enskilde personen än vad han eller hon förväntat sig och är ett ingrepp i den enskildes ekonomi. En person som har ansökt om ersättning är kanske beroende av att få denna.

Läs mer

Du kan läsa mer om vad du bör tänka på innan beslut om kvittning fattas i vägledning 2004:7, *Förvaltningsrätt i praktiken*. Mer om omprövning och överklagande står i vägledning 2001:7 *Omprövning, ändring och överklagande av Försäkringskassans beslut*.

Om en ersättning är klar för utbetalning och Försäkringskassan samtidigt utreder möjligheterna till kvittning, får Försäkringskassan inte hålla inne med betalningen. För att kunna genomföra en kvittning i dessa fall måste Försäkringskassan alltså utreda kvittningen parallellt med utredningen om själva ersättningen. Det här blir speciellt viktigt när Försäkringskassan ska betala ut en ersättning retroaktivt där det kan handla om höga belopp. Om ersättningen kommer att betalas ut periodiskt kan Försäkringskassan besluta om kvittning under hela den period som ersättningen betalas ut.

När Försäkringskassan har beslutat om att inleda kvittning avbryts normalt övrig indrivning. Det belopp som ska kvittas vid varje tillfälle sätts så pass högt att gäldenären oftast inte har något betalningsutrymme kvar. Om Försäkringskassan har beräknat att personens betalningsförmåga är betydligt högre än vad som går att kvitta kan det däremot vara befogat att ansöka om ett betalningsföreläggande samtidigt som Försäkringskassan beslutar om kvittning.

Exemplen avser kvittning enligt SFB. Återkrav av bilstöd avser period efter SFB:s ikraftträdande och underhållsstöd betalas ut 2011.

Exempel

Oliver har en skuld på 10 000 kronor i bilstöd. Försäkringskassans utredning visar att Oliver får underhållsstöd på 1 000 kronor per månad från Försäkringskassan. Utredningen om betalningsförmågan visar dock

att han har en betalningsförmåga på 1 200 kronor per månad. Försäkringskassan beslutar därför att kvitta de 1 000 kronorna.

Exempel

Försäkringskassans utredning visar att den enda ersättning som Nils har från Försäkringskassan är ett bostadsbidrag på 300 kronor per månad. Beräkningen av betalningsförmågan visar dock att han har en betalningsförmåga på 1 200 kronor per månad. Försäkringskassan beslutar därför dels att kvitta de 300 kronorna, dels att ansöka om betalningsföreläggande.

Försäkringskassan kan i vissa situationer besluta om kvittning utan att kommunicera med gäldenären i förväg. Det gäller till exempel om Försäkringskassan ska göra en större utbetalning för en längre period bakåt i tiden och gäldenären tidigare har visat att han eller hon inte vill betala sin skuld. Detta kan ha framgått genom att gäldenären inte hört av sig eller misskött sin avbetalningsplan. Då kan Försäkringskassan befara att det skulle bli avsevärt svårare att genomföra beslutet om kvittning och därför behöver kommunikeringen inför beslut om kvittning inte göras (25 § första stycket 2 förvaltningslagen).

En kommunikering skulle fördröja utbetalningen av ersättningen och att minska möjlighet att göra avdrag.

Exempel

När Försäkringskassan ska betala ut 100 000 kronor i retroaktiv arbetskadellivränta till Miriam visar det sig att hon har en skuld till Försäkringskassan på 10 000 kronor. Miriam har inte betalat in enligt avbetalningsplanen. Försäkringskassan befara därför att hon inte kommer att betala sin skuld. Försäkringskassan beslutar därför att räkna av hela skulden utan att först kommunicera detta med Miriam.

Normalt ska gäldenärens samtliga skulder till samma myndighet ingå i ett kvittningsbeslut, men undantag kan göras (se avsnitt 7.1). Om gäldenären har skulder till flera myndigheter måste ett kvittningsbeslut per myndighet fattas. Det finns ett undantag: skulder till Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen kan ingå i samma kvittningsbeslut, under förutsättning att det finns utgående förmåner för respektive myndighet att kvitta i.

9.2 Vilka bestämmelser ska tillämpas?

De flesta utbetalningar som Försäkringskassan gör är förmåner som omfattas av SFB. Försäkringskassan hanterar även förmåner som inte omfattas av SFB. Dessa har ibland hänvisningar till SFB:s kvittningsregel (t.ex. 4 § lag [1991:1488] om handläggning av vissa ersättningar till den som tjänstgör inom totalförsvaret).

I vissa fall innehåller annan lagstiftning egna bestämmelser om kvittning (t.ex. 8 kap. 6 § förordning [2017:819] om ersättning till deltagare i arbetsmarknadspolitiska insatser). Dessa bestämmelser fungerar huvudsakligen som bestämmelsen i 108 kap. 22 § SFB när ett skäligt belopp ska bestämmas m.m.

Vid utbetalning enligt SFB är det första steget att ta ställning till vilka bestämmelser som enligt övergångsbestämmelserna till SFB ska tillämpas. (se 9 kap. 5 § SFBP).

I 9 kap. 5 § SFBP finns övergångsbestämmelser till bestämmelserna om kvittning i 108 kap. 22 § SFB.

Av 9 kap. 5 § SFBP framgår följande:

Om Försäkringskassan ska besluta om kvittning och om

- *båda* förmånerna som ska kvittas avser tid *efter* SFB:s ikraftträdande, tillämpas SFB:s bestämmelser om kvittning.
- *en* av de förmåner som ska kvittas avser tid *före* SFB:s ikraftträdande tillämpas SFB:s bestämmelser. Handläggaren måste dock kontrollera att kvittning hade kunnat göras även enligt de författningar som gäller till och med 2010.
- *båda* förmånerna som ska kvittas avser tid *före* SFB:s ikraftträdande tillämpas de bestämmelser som gäller till och med 2010.

I 4 kap. 2 § lagen (2008:145) om statligt tandvårdsstöd finns en speciell kvittningsregel, som inte är tillämplig i de fall återkravsbeslut har fattats. Kvittning av utbetalning av tandvårdsstöd är, efter att återkravsbeslut har fattats, bara möjlig med stöd av civilrättsliga regler.

9.2.1 Kvittningsschema enligt äldre kvittningsbestämmelser och enligt SFB

Om perioden Försäkringskassan ska kvitta mot avser tid efter SFB:s ikraftträdande och återkravet avser tid före får kvittning bara ske om förmånerna hade kunnat kvittas mot varandra enligt den äldre lagstiftningen. Kvittningsscheman avseende äldre bestämmelser finns i bilaga 1 och 3. Om en person t.ex. är återbetalningskyldig för bostadsbidrag eller underhållsstöd och skulden härrör från tiden före SFB:s ikraftträdande kan Försäkringskassan besluta att kvitta skulden i en annan ersättning från Försäkringskassan (28 § lag [1993:737] om bostadsbidrag och 20 § lag [1996:1030] om underhållsstöd).

I bilaga 2 och 3 till den här vägledningen finns kvittningsscheman enligt 108 kap. 22 § SFB. Se vidare avsnitt 9.1.1. Av schemat framgår i vilka situationer Försäkringskassan kan besluta om kvittning. Även om kvittning är tillåten måste Försäkringskassan alltid utreda om det är möjligt att kvitta med hänsyn till gäldenärens sociala eller ekonomiska situation. Detta gäller även kvittningsschemat enligt äldre bestämmelser.

Exempel

Försäkringskassan beslutade att återkräva Erika på 2 100 kronor i felaktigt utbetalt barnbidrag för period november och december 2010. Försäkringskassans utredning visar att Erika får bostadsbidrag fr.o.m. februari 2011. Eftersom skulden i barnbidraget avser tid före balken och inte kan kvittas mot bostadsbidrag enligt gamla kvittningsbestämmelser så bedömer Försäkringskassan att ingen kvittning kan ske trots att bostadsbidraget avser period efter 1 januari 2011.

Exempel

Försäkringskassan beslutade att retroaktivt betala ut 25 000 kronor i arbetsskadelivränta till Jessika för september 2010–mars 2011. Jessika har en skuld i handikappersättning på 4 922 kronor för perioden februari och mars 2011. Eftersom skulden i handikappersättning kan kvittas mot arbetsskadelivränta enligt gamla kvittningsbestämmelser då beslutar Försäkringskassan, efter utredning av betalningsförmågan, att kvitta de 4 922 kronor i den retroaktiva utbetalningen av arbetsskadelivränta.

9.3 Kvittning enligt SFB

Om Försäkringskassan eller Pensionsmyndigheten har beslutat att en person är återbetalningsskyldig för en ersättning som lämnats på grund av SFB eller någon annan författning, får Försäkringskassan göra avdrag på en ersättning enligt SFB, i den utsträckning det är skäligt. Avdrag får även göras för upplupen ränta och avgifter. Avdrag får dock endast göras på ersättning som administreras av samma myndighet som fattat beslutet om återkrav. (108 kap. 22 § SFB)

Kvittning får göras i den mån det är skäligt. Det innebär att Försäkringskassan ska göra en skälighetsbedömning i varje enskilt fall. Då ska handläggaren bedöma om det med hänsyn till ersättningens karaktär är lämpligt att göra avdrag och i så fall med vilket belopp. (Se prop. 2008/09:200 s. 548.)

Försäkringskassan anser att kvittning i assistansersättning förutsätter att det står klart att den försäkrade har råd att köpa assistans trots kvittningen.

Försäkringskassan måste vara försiktig med kvittning och i varje enskilt fall ta hänsyn till försäkringsersättningens betydelse för den försäkrade och dennes familjs försörjning (prop. 1962:90 s. 384).

När Försäkringskassan beräknar ett kvittningsbelopp är det lämpligt att Försäkringskassan utgår från Kronofogdens föreskrifter om bestämmande av förbehållsbeloppet vid utmätning av lön m.m. Det är bara faktiska inkomster som ska räknas med. Det finns inte stöd för att kräva av den enskilde att denne ska söka alla förmåner eller bidrag som han eller hon kan ha rätt till, i syfte att öka det ekonomiska utrymmet för kvittning (KRNG mål nr 1122-06).

Försäkringskassan räknar ut ett skäligt kvittningsbelopp med stöd av Kronofogdens föreskrifter om förbehållsbelopp. Detta belopp omfattar dock inte alla kostnader som en gäldenär kan ha. Därför måste Försäkringskassan också utreda vilka kostnader som ska läggas till förbehållsbeloppet för att sedan fastställa ett skäligt kvittningsbelopp. Se vidare www.kronofogden.se.

Om Försäkringskassan – trots utredning – inte har tillgång till alla uppgifter som behövs för att beräkna ett skäligt kvittningsbelopp, får Försäkringskassan beräkna beloppet utifrån de uppgifter som finns. Gäldenären har alltid möjlighet att höra av sig om uppgifterna inte stämmer.

9.3.1 Räntor och avgifter

Vid kvittning med stöd av 108 kap. 22 § SFB kan kvittningen omfatta räntor och avgifter, om kvittningsbeslutet har fattats efter den 1 januari 2015.

Kvittning med stöd av 23 e § förordningen (1996:1100) om aktivitetsstöd har kunnat omfatta räntor sedan bestämmelsen trädde i kraft den 1 juli 2010.

Kvittning med stöd av 8 kap. 6 § förordning (2017:819) om ersättning till deltagare i arbetsmarknadspolitiska insatser har kunnat omfatta räntor och avgifter sedan bestämmelsen trädde i kraft den 1 januari 2018.

Kvittning med stöd av 3 kap. 21 § förordning (2010:407) om ersättning till vissa nyanlända invandrare kan sedan den 1 januari 2015 omfatta ränta.

9.4 Kvittning och utmätning

Sedvanerätten ger stöd för att varje utbetalare kvittar för egna fordringar innan man betalar ut någonting. Kronofogdens beslut om utmätning gäller också det belopp som blir kvar efter utbetalarens avdrag. Det här gör att Försäkringskassans kvittningsrätt går före Kronofogdens utmätning. Om Försäkringskassan beslutar om kvittning medan utmätning pågår måste Försäkringskassan omgående underrätta Kronofogden om kvittningen så att Kronofogden kan ändra beslutet om utmätning. Annars får gäldenären för lite pengar.

9.5 Kvittning och skuldsanering

När gäldenären har en pågående skuldsanering ska Försäkringskassan inte besluta om kvittning. Om Försäkringskassan beslutar om kvittning kan en pågående skuldsanering inte fortsätta. När gäldenären får en lägre utbetalning än vad som var väntat faller nämligen hela grunden för skuldsaneringen eftersom fordringsägarna inte kan få betalning enligt den uppgjorda planen. Se vidare kap. 13.

9.6 Kvittning vid retroaktiva utbetalningar

Vid retroaktiva utbetalningar ska Försäkringskassan förbehålla (undanta) ett belopp som motsvarar det av utbetalningen som gäldenären kan antas behöva för sin försörjning den månad som avdraget görs. Bedömningen ska göras med hänsyn till om gäldenärens ekonomi är påverkad av att han eller hon har fått vänta på pengarna.

Om ersättningsperioden sträcker sig fram till den månad då avdraget görs finns det anledning att tro att gäldenärens ekonomi fortfarande är påverkad av väntan på ersättningen. I så fall bör gäldenären förbehållas ett större belopp för sin försörjning. Hur mycket större belopp som bör förbehållas bör bero på en individuell bedömning. Följande frågor kan vara till hjälp i bedömningen:

- Är ersättningen som ska betalas ut gäldenärens huvudsakliga försörjning eller finns det andra inkomstkällor?
- Hur är gäldenärens betalningsförmåga en "vanlig" månad?
- Finns det uppgifter som talar för att gäldenären t.ex. har behövt låna pengar eller skjuta upp utgifter i väntan på den aktuella utbetalningen?

En faktor som talar mot att gäldenärens ekonomi fortfarande är påverkad är att perioden som ersättningen avser ligger långt tillbaka i tiden.

Ställningstagandet innebär att förbehållet ska göras för den månad som avdraget görs men med hänsyn tagen till om gäldenärens ekonomi fortfarande kan vara påverkad av att han eller hon har fått vänta på ersättningen.

(FKRS 2016:07, *Kvittning vid retroaktiva utbetalningar*)

10 Indrivning hos Kronofogden

I detta kapitel beskrivs hur Försäkringskassan får betalning genom utmätning hos Kronofogden.

10.1 Inkassokrav

Om en fordran inte betalas efter påminnelse ska Försäkringskassan driva in pengarna omgående (11 § hanteringsförrordningen och KAMFS 2006:1). Försäkringskassan skickar då ett inkassokrav som är utformat enligt 5 § inkassolagen. Där står det att ett inkassokrav ska vara skriftligt och innehålla:

- borgenärens namn
- grunden för fordran
- kapitalbelopp
- den ränta som yrkas
- kostnadsersättning och
- tidsfrist för betalning eller invändning.

Varje delpost ska redovisas så att mottagaren kan kontrollera beräkningen. Gäldenären måste betala ersättning för inkassokravet under förutsättning att det är utformat enligt 5 § inkassolagen.

Försäkringskassan får inte vidta någon rättslig åtgärd (dvs. ansöka om betalningsföreläggande hos Kronofogden eller ansöka om stämning hos en tingsrätt) förrän gäldenären har fått ett inkassokrav som är utformat enligt 5 § inkassolagen och den angivna tiden har löpt ut. Det är bara om det finns särskilda skäl som inkassokravet inte behöver skickas, till exempel att fordran snart preskriberas. (6 och 7 §§ inkassolagen)

10.2 God inkassosed

Inkassoverksamheten (dvs. åtgärderna från att inkassokrav skickas till att kravet slutregleras) ska bedrivas enligt god inkassosed. En gäldenär får inte utsättas för någon onödigt skada eller olägenhet, otillbörlig påtryckning eller annan otillbörlig inkassoåtgärd. (4 § inkassolagen) Konkreta regler om vad som är god inkassosed finns i inkassolagen och i Datainspektionens allmänna råd om inkassolagen.

10.3 Betalningsföreläggande

Om gäldenären inte har betalat en skuld efter påminnelse och inkassokrav kan Försäkringskassan ansöka om ett betalningsföreläggande hos Kronofogden enligt lagen (1990:746) om betalningsföreläggande och handräckning. I det här kapitlet beskrivs när man ska ansöka om ett betalningsföreläggande och hur det går till hos Kronofogden.

Det strider inte mot god inkassosed att ansöka om betalningsföreläggande för skulder på små belopp. Men – det bör vara motiverat med hänsyn till fordringens belopp, gäldenärens betalningsförmåga och omständigheterna i övrigt (se KAMFS 2006:1). Se vidare avsnitt 7.4.1.

Exempel

Stephen är amerikansk medborgare och är skyldig Pensionsmyndigheten 212 kronor i obetalda avgifter. Av journalen framgår att han sedan två år har utvandrat till USA och saknar känd adress. Försäkringskassan bedömer att det inte är meningsfullt att försöka driva in sin fordran. I det här fallet är det också motiverat med en avskrivning av resterande skuld.

10.4 När bör Försäkringskassan ansöka om betalningsföreläggande?

Försäkringskassan ska som huvudregel bara ansöka om betalningsföreläggande när Försäkringskassan bedömer att det går att få betalt för hela eller delar av skulden. Därför bör Försäkringskassan göra en betalningsutredning före ansökan om betalningsföreläggande.

Om betalningsutredningen tydligt visar att gäldenären saknar betalningsförmåga är det bara i undantagsfall affärsmässigt motiverat att ansöka om betalningsföreläggande.

Ibland saknar Försäkringskassan aktuella uppgifter om gäldenärens ekonomi. I så fall kan handläggaren göra en friare bedömning av om det är affärsmässigt att ansöka om indrivning via Kronofogden. Om den taxerade inkomsten är så låg att gäldenären utifrån den saknar betalningsförmåga, men inkomstuppgiften är inaktuell och gäldenären inte har några andra skulder hos Kronofogden, kan det vara affärsmässigt motiverat att söka betalningsföreläggande. Kronofogden kan också göra en mer djupgående bedömning av gäldenärens tillgångar – om det t.ex. finns möjlighet att utmäta lös eller fast egendom. Därför kan det i vissa fall vara motiverat att söka betalningsföreläggande för större krav, även om de uppgifter som Försäkringskassan kan se inte visar på betalningsförmåga.

10.4.1 Betalningsutredning

För att fordringshanteringen ska bli så effektiv som möjligt och för att gäldenären inte ska få onödiga kostnader bör Försäkringskassan göra en kontroll hos Kronofogden innan man ansöker om ett betalningsföreläggande. I kontrollen undersöks om gäldenären är skuldsatt sedan tidigare och om det finns någon betalningsförmåga.

Exempel

Åsa har fått för mycket bostadstillägg och är återbetalningsskyldig. Hon har skatteskulder hos Kronofogden på 35 000 kronor som mäts ut med 500 kronor per månad. Hennes skatteskuld kommer att preskriberas om fyra år. Försäkringskassan kan därför inte räkna med att få betalt för skulden för bostadstillägg förrän tidigast om fyra år. Det är inte affärsmässigt motiverat att ansöka om ett betalningsföreläggande i nuvarande situation. Försäkringskassan bör i stället vänta med ansökan tills Försäkringskassan kan räkna med att få betalt.

10.5 Summarisk process

Betalningsföreläggande hos Kronofogden följer en särskild, så kallad summarisk process. Gäldenären, som kallas svaranden hos Kronofogden, delges ett föreläggande av Kronofogden att betala en skuld. Samtidigt får hon eller han möjlighet att bestrida, det vill säga invända mot ansökan. Om en svarande invänder mot en ansökan har sökanden möjlighet att begära att målet överlämnas till en tingsrätt. Om

svaranden inte invänder mot ansökan utfärdar Kronofogden ett utslag. Kronofogdens utslag är en exekutionstitel. Det innebär att det är ett avgörande som kan läggas till grund för verkställighet.

Läs mer

Mer information om den summariska processen finns på Kronofogdens webbplats www.kronofogden.se.

Om svaranden har gjort en saklig invändning mot skulden strider det mot god inkassosed att hota med betalningsföreläggande eller att ansöka om det. En sakligt grundad invändning innebär oftast att svaranden åberopar en omständighet som skulle kunna medföra att han befrias från återbetalningsskyldigheten. Att Försäkringskassan anser att invändningen är obefogad har ingen betydelse. En invändning utan motivering är däremot inte en sakligt grundad invändning. Invändningen att gäldenären inte har pengar att betala med anses inte vara en sakligt grundad invändning. Det strider då inte mot god inkassosed att ansöka om ett betalningsföreläggande. (Datainspektionens allmänna råd om tillämpning av inkassolagen, s. 36–37)

10.6 Handläggning hos Kronofogden

Om en ansökan om betalningsföreläggande inte är fullständig skickar Kronofogden en begäran om komplettering till Försäkringskassan. Om Försäkringskassan inte kommer in med kompletteringen i rätt tid ska Kronofogden avvisa ansökan. Återkallas ansökan ska Kronofogden avskriva målet (20–22 §§ lagen om betalningsföreläggande och handräckning).

Om Kronofogden tar upp ansökan om betalningsföreläggande skickar Kronofogden ett föreläggande till svaranden. Svaranden kan då yttra sig till Kronofogden inom en viss tid från det att han eller hon har blivit delgiven. Tiden ska bestämmas till maximalt två veckor (25 § lagen om betalningsföreläggande och handräckning). Det vanliga är att svaranden måste yttra sig inom tio dagar.

Om svaranden invänder mot Försäkringskassans ansökan måste han eller hon göra det skriftligen (31 § lagen om betalningsföreläggande och handräckning). Invändningen behöver inte motiveras. När det finns flera solidarar och endast den ena solidaren bestrider gäller invändningen bara för den solidaren.

Om en svarande invänder mot ansökan i rätt tid blir Försäkringskassan genast underrättad om detta. Försäkringskassan kan då begära att målet överlämnas till tingsrätten. En begäran om överlämnande ska ha kommit till Kronofogden inom fyra veckor från den dag underrättelsen skickades till Försäkringskassan. Svaranden kan också invända mot en viss del av ansökan. Försäkringskassan kan då begära att den delen ska lämnas till tingsrätten. Om målet inte överlämnas till tingsrätten ska Kronofogden avskriva målet hos sig eftersom Kronofogden inte är behörig att handlägga tvistiga ärenden. Försäkringskassan får då inget utslag eller dom och kan därför inte begära att Kronofogden ska driva in skulden. (31, 33, 34 och 37 §§ lagen om betalningsföreläggande och handräckning)

Om svaranden inte invänder mot ansökan i rätt tid ska Kronofogden meddela ett utslag i enlighet med ansökan. Om svaranden bara invänder mot en del av ansökan ska Kronofogden utfärda utslag på den del som svaranden inte har invänt mot. En underrättelse om utslaget ska sändas till båda parterna. Kronofogdens utslag är en *exekutionstitel* som kan verkställas. (42 och 44 §§ lagen om betalningsföreläggande och handräckning)

10.7 Ansökan om betalningsföreläggande

Ansökan om betalningsföreläggande ska vara skriftlig (9 § lagen om betalningsföreläggande och handräckning). Den skickas med vanlig post eller i elektronisk form till Kronofogden.

I ansökan om betalningsföreläggande ska Försäkringskassan skriva sitt yrkande och grunden för det (10 § lagen om betalningsföreläggande och handräckning). Yrkandet kan till exempel vara att Kronofogden ska fastställa att svaranden är skyldig att betala ett visst belopp till Försäkringskassan. Försäkringskassan ska ange att grunden är att för mycket ersättning har betalats ut.

Ansökan ska också innehålla följande uppgifter

- Svarandens personnummer, namn och adress
- Försäkringskassans organisationsnummer, namn, adress, telefonnummer och BankGiro nummer
- Fordringens kapitalbelopp
- Den eventuella ränta som begärs. Räntans storlek bör uppges till och med ansökningsdagen och vilken räntesats som yrkas. Det ska även framgå från vilken dag räntan har beräknats (se även kapitel 3).
- Förfallodag
- Kostnader som yrkas i målet.

(11, 17 och 18 §§ lagen om betalningsföreläggande och handräckning)

Om Försäkringskassan har fler kontaktuppgifter är det bra om dessa meddelas i ansökan, det kan till exempel handla om telefonnummer eller andra tänkbara adresser som kan vara till nytta för att kunna delge svaranden snabbt och träffsäkert.

Ansökan ska undertecknas av Försäkringskassan eller dess ombud och skickas till Kronofogden i original och kopia. Övriga handlingar ska bifogas i två exemplar (19 § lagen om betalningsföreläggande och handräckning).

Om Försäkringskassan bedömer att ett utslag inte ska verkställas måste detta anges i ansökan (16 § lagen om betalningsföreläggande och handräckning). Annars verkställs utslaget direkt. Kronofogden gör då en fullständig tillgångsundersökning.

10.8 Återkallelse av ansökan om betalningsföreläggande

Försäkringskassan kan återkalla en ansökan innan Kronofogden har meddelat ett utslag, oavsett om svaranden har invänt mot ansökan eller inte. Svaranden vill kanske betala skulden direkt eller komma överens om en avbetalningsplan. Försäkringskassan bör alltid se till att få kostnaderna för att ansöka om betalningsföreläggande betalda före en återkallelse. (I en sådan situation bör Försäkringskassan avvika från principerna om avräkning i avsnitt 5.1.) Annars riskerar Försäkringskassan att gå miste om obetalda ansökningsavgifter om gäldenären inte skulle följa den överenskomna avbetalningsplanen. Det bör också finnas en avbetalningsplan för hela skulden.

Om parterna kommer överens om en avbetalningsplan ska ansökan om betalningsföreläggande återkallas. Det strider mot god inkassosed att inte återkalla en ansökan efter att ha kommit överens om en avbetalningsplan (Datainspektionens allmänna råd om tillämpning av inkassolagen, s. 34). Kronofogden godtar att man återkallar ansökningar per fax, brev eller e-post.

Exempel

Anita har en skuld som avser för mycket utbetalt underhållsstöd. När hon inte betalar skulden trots inkassokrav ansöker Försäkringskassan om ett betalningsföreläggande. Anita ringer till sin handläggare och vill komma överens om en avbetalningsplan eftersom hon absolut inte vill få en betalningsanmärkning. Hon studerar och kan bara betala 200 kronor per månad. Försäkringskassan begär då att hon ska betala kostnaderna för inkassokravet, betalningsföreläggandet och upprättandet av avbetalningsplanen direkt. Därefter ska hon betala 200 kronor per månad. När den första inbetalningen är bokförd återkallar Försäkringskassan ansökan innan Kronofogden meddelat utslag.

Om Försäkringskassan felaktigt har ansökt om ett betalningsföreläggande måste ansökan återkallas. Det kan till exempel handla om att svaranden inte har fått beslutet om återkrav. Försäkringskassan måste i en sådan situation återkalla ansökan om betalningsföreläggande och får stå för de kostnader som har uppkommit.

Har ett återkravsbeslut överklagats till förvaltningsrätten ska Försäkringskassan i normalfallet inte ansöka om betalningsföreläggande. I stället ska Försäkringskassan avvakta domen. Om en ansökan skickats ändå måste Försäkringskassan återkalla sin ansökan och själv stå för de kostnader som har uppkommit. (Det finns undantag, se avsnitt 8.3.)

10.9 Återvinning

Om svaranden är missnöjd med ett utslag kan han eller hon ansöka om återvinning. Återvinning kan sägas vara en begränsad möjlighet att överklaga. Ansökan om återvinning ska vara skriftlig och måste ha kommit in till Kronofogden inom en månad från dagen för utslaget. Om återvinningen är sökt i rätt tid ska Kronofogden överlämna målet till tingsrätt som fortsätter handläggningen av målet (52–54 §§ lagen om betalningsföreläggande och handräckning).

Kronofogdens utslag vinner laga kraft när tiden för att ansöka om återvinning har löpt ut och svaranden inte har utnyttjat detta.

10.10 Dom i förvaltningsdomstol

Tidigare gällde att en dom från förvaltningsdomstol var en exekutionstitel som kunde verkställas direkt (NJA 1991 s. 363). Högsta domstolen har ändrat sin praxis och numera kan en dom från förvaltningsdomstol inte ligga till grund för verkställighet hos Kronofogden (NJA 2013 s. 413). Betalar inte gäldenären frivilligt efter att återkravsbeslutet fastställts av förvaltningsdomstol måste Försäkringskassan därefter ansöka om betalningsföreläggande eller stämning.

10.11 Notering och rättelse i kreditupplysningsregister

Vissa indrivningsåtgärder medför en notering i kreditupplysningsregistren. För privatpersoner noteras till exempel utslag i mål om betalningsföreläggande och tredskodomar. Uppgifter om privatpersoner bevaras i tre år.

För juridiska personer noteras även förekomsten av en ansökan om betalningsföreläggande. Den uppgiften brukar gallras senast två år efter utgången av det år då ansökan gjordes, händelseåret (Datainspektionen informerar nr 15, *Värt att veta om kreditupplysningar*, s. 7).

Om Försäkringskassan på något sätt har medverkat till att en felaktig notering har införts i kreditupplysningsregistren, ska Försäkringskassan begära rättelse direkt hos kreditupplysningsföretagen. Det ska göras senast tre dagar efter att den oriktiga åtgärden uppmärksammades. Kopia på begäran om rättelse bör även skickas till gäldenären. (Datainspektionens allmänna råd om tillämpning av inkassolagen, s. 50–51.)

10.12 Att sätta ned en fordran hos Kronofogden

Om fordran minskar innan utslaget har meddelats eller medan ett ärende ligger hos Kronofogden för verkställighet, ska Försäkringskassan meddela Kronofogden att fordran sätts ned. Minskningen kan till exempel bero på att svaranden har betalat en del av skulden eller på att Försäkringskassan har beslutat om kvittning. Försäkringskassan ska också meddela Kronofogden hur inbetalningen har räknats av.

Fordran kan även ha förändrats genom att någon av myndigheterna har meddelat ett nytt återkravsbeslut på grund av omtaxering. Om skulden är lägre i det ändrade beslutet ska Försäkringskassan meddela Kronofogden. Har skulden däremot ökat ska det vara en ny förfallodag för tilläggsbeloppet. Tilläggsbeloppet omfattas alltså inte av betalningsföreläggandet hos Kronofogden eftersom det är en helt ny fordran. I denna situation avser ansökan om betalningsföreläggande samma belopp som tidigare och Kronofogden behöver inte underrättas.

10.13 Verkställighet

Om svaranden inte betalar efter Kronofogdens utslag eller domstolens dom kan Försäkringskassan ansöka om verkställighet av utslaget eller domen hos Kronofogden. Reglerna om verkställighet finns i utsökningsbalken (UB).

Kronofogdens avvägningar vid verkställighet framgår av Kronofogdemyndighetens ställningstagande 7/14/VER, *Ställningstagande avseende utmätningsordningen*.

10.14 Allmänna och enskilda mål

Kronofogden skiljer på allmänna och enskilda mål (1 kap. 6 § UB). Allmänna mål handlar om fordringar som stat och kommun har, exempelvis olika skatter, böter och studiemedel. Andra mål är enskilda mål. De fordringar som handläggs enligt den här vägledningen är enskilda mål.

När en gäldenär har flera aktuella skulder hos Kronofogden fördelar Kronofogden medel som tas ut genom löneutmätning mellan de olika målen. Då har vissa fordringar företräde. Utmätningen fördelas i första hand till skulder som gäller underhållsbidrag, det vill säga sådana skulder som den ena föräldern har till andra. Därefter fördelas utmätningen till skatter, böter och underhållsstöd (betalningsbelopp) som ska återbetalas till Försäkringskassan. Sist kommer övriga allmänna mål och enskilda mål. (Jfr. 7 kap. 14 § UB)

När Försäkringskassan gör en betalningsutredning är det viktigt att ta reda på om gäldenären har fler mål hos Kronofogden. Se avsnitt 10.4.1. Även om gäldenären har en pågående löneutmätning bör Försäkringskassan inte alltid ansöka om verkställighet.

Om gäldenären har löneutmätning för en skatteskuld går hela beloppet till skatteskulden. Försäkringskassan bör då avvakta till dess skatteskulden blir betald. När gäldenären bara har enskilda och oprioriterade allmänna mål fördelar Kronofogden utmätningsbeloppet proportionerligt efter storleken på fordringarna. En stor skuld får alltså en större del av det utmätta beloppet än en mindre skuld. Om gäldenären har

övriga skulder på höga belopp hos Kronofogden får kanske Försäkringskassan inte ens betalt för grundavgiften.

10.15 När bör Försäkringskassan ansöka om verkställighet?

Om det sedan tidigare finns en exekutionstitel kan den ligga till grund för verkställighet. Försäkringskassan ansöker då endast om verkställighet hos Kronofogden och gör samma överväganden som inför ansökan om betalningsföreläggande. Se vidare avsnitt 10.4 och 10.4.1.

10.16 Ansökan om verkställighet

Ansökan om verkställighet hos Kronofogden kan vara muntlig, skriftlig eller elektronisk. En skriftlig ansökan måste vara undertecknad. Kronofogden verkställer självmant utslag i mål om betalningsföreläggande om inte Försäkringskassan i ansökan om betalningsföreläggande har angett att man inte vill ha verkställighet. (2 kap. 1 § UB samt 6 och 7 §§ förordningen om betalningsföreläggande och handräckning)

När Försäkringskassan ansöker om verkställighet ska exekutionstiteln skickas med. Detta behövs dock inte om det gäller ett utslag som omedelbart ska verkställas eller om Försäkringskassan ansöker om verkställighet av utslag via filöverföring (2 kap. 2 § UB).

Ansökan om verkställighet ska göras hos Kronofogden (2 kap. 2 § UB). Kronofogden ska utreda gäldenärens anställnings- och inkomstförhållanden samt undersöka om gäldenären har utmättningsbar egendom. Utredningen ska anpassas till ansökans innehåll. Om borgenären har anvisat viss egendom för utmätning måste Kronofogden närmare undersöka den uppgiften. Om Kronofogden bedömer att anvisad egendom inte kan mätas ut bör Kronofogden redovisa de skäl som ligger bakom. Allmänna och enskilda mål bör i största möjliga utsträckning handläggas på samma sätt. (4 kap. 9 § UB och prop. 2006/07:34, s. 13)

Om gäldenären saknar tillgångar till full betalning av utmättningsfordringen ska Kronofogden snarast underrätta både borgenären och gäldenären om detta. Kronofogden ska underrätta borgenären om vilka utredningsåtgärder som Kronofogden avser att vidta senare under handläggningen. (4 kap. 9 a § UB)

Handläggningen hos Kronofogden är inte tidsbegränsad. Kronofogden tar ut en årlig grundavgift så länge handläggningen pågår (17 kap. 1 § UB).

10.17 Återkallelse

Försäkringskassan kan återkalla en ansökan om verkställighet i samma situationer som när ansökan om betalningsföreläggande återkallas. Även i dessa fall är det lämpligt att se till att få avgifterna betalade innan man återkallar ansökan.

10.18 Nedsättning

Om gäldenären gör en inbetalning till Försäkringskassan, eller om Försäkringskassan vid en utbetalning gör avdrag för sin fordran ska Kronofogden skyndsamt underrättas om detta (9 § indrivningsförordningen [1993:1229]).

10.19 Anstånd hos Kronofogden

Kronofogden får bevilja anstånd under pågående utmätning av lön om Försäkringskassan eller gäldenären begär det. Om gäldenären begär anstånd får Kronofogden bevilja detta endast om borgenären går med på det eller om det finns särskilda skäl (7 kap. 11 § UB). Beslut om anstånd påverkar bara löneutmätningen. Annan verkställighet, till exempel utmätning av överskjutande skatt, fortsätter som vanligt.

11 Ackord och eftergift

Detta kapitel handlar om ackord som en typ av överenskommelse mellan gäldenären och Försäkringskassan om betalning av ett visst belopp av skulden och sist finns regler kring eftergift och skyldighet att samråda.

11.1 Ackord

Ett ackord är en typ av överenskommelse mellan gäldenär och borgenär. En myndighet får anta ett förslag om ackord om det kan anses fördelaktigt för det allmänna. Ett ackordsförslag som inte har framställts i konkurs eller enligt lagen (1996:764) om företagsrekonstruktion får antas bara om *alla* övriga borgenärer godkänner förslaget (16 § hanteringsförordningen).

Det vanligaste ackordet hos Försäkringskassan är det så kallade underhands-ackordet. Det innebär att en gäldenär erbjuder sig att betala ett visst belopp eller en viss del av sin skuld under förutsättning att Försäkringskassan godtar det som full betalning av skulden. Försäkringskassan får göra en ekonomisk bedömning och väga den erbjudna betalningen mot möjligheten att få betalning genom indrivning eller eventuell överenskommelse om avbetalningsplan. Om gäldenären har andra skulder än den till Försäkringskassan så berörs de andra borgenärerna av erbjudandet. Erbjudandet får bara godtas om de övriga borgenärerna godkänner detta.

Särskilda regler gäller vid återbetalning av underhållsstöd. Se vägledning 2001:2 *Återbetalning av underhållsstöd*.

11.1.1 Avräkning vid ackord

När betalningar kommer in på fordringar som omfattas av en ackordsuppgörelse räknas betalningen av enligt de principer som beskrivs i avsnitt 5.1.

11.2 Eftergift enligt hanteringsförordningen

En myndighet får helt eller delvis efterge en fordran, om det på grund av den betalningsskyldiges sjukdom eller av någon annan anledning är uppenbart oskäligt att kräva betalning (17 § hanteringsförordningen).

Försäkringskassans beslut angående eftergift av en fordran kan inte överklagas (20 § hanteringsförordningen).

En myndighet kan efter ansökan av gäldenären besluta att efterge en fordran. Då ska gäldenären redovisa grunderna för sin ansökan och lämna in alla uppgifter som krävs. Om en gäldenär uppger att han eller hon är sjuk och att sjukdomen ska ge rätt till eftergift ska Försäkringskassan be gäldenären att ge in underlag som styrker gäldenärens uppgifter. Försäkringskassan ska bedöma om det med stöd av utredningen kan anses vara uppenbart oskäligt att kräva betalning för fordran. I de flesta fall är det just kombinationen av dålig ekonomi och sjukdom av allvarligt slag som gör att gäldenären kan få eftergift.

Handläggaren ska fatta beslutet efter en sammantagen bedömning av omständigheterna i ärendet. Att betalningsförmåga saknas eller är obetydlig i förhållande till skuldens storlek är en förutsättning för att eftergift ska beviljas. Omständigheter som talar för eftergift är ömmande skäl (allvarlig sjukdom eller mycket svår social situation) och dokumentation om att eftergift skulle medföra en förbättring.

Omständigheter som talar mot eftergift är att eftergiftsbedömning relativt nyligen gjorts i återkravsärendet eller att återkravet grundar sig på fusk.

Finns det bestämmelser om eftergift i tillämplig återkravslagstiftning så ska framför allt dessa tillämpas. I de flesta fall är utrymmet för eftergift större vid tillämpning av återkravsbestämmelserna än vid tillämpning av hanteringsförfordningen. Om en eftergiftsbedömning har gjorts i återkravsärendet talar det i sig emot att bevilja eftergift enligt hanteringsförfordningen, om inte lång tid har förflutit eller omständigheterna har förändrats sedan återkravsbeslutet fattades. Innan beslut om eftergift bör handläggaren ta del av återkravsbeslutet och annan utredning i återkravsärendet som kan vara relevant.

I vissa fall är det enligt förmånsbestämmelserna mycket svårt att få eftergift (t.ex. 108 kap. 13 § SFB). Om sådana regler är tillämpliga på återkravet bör det beaktas vid en bedömning om eftergift enligt 17 § hanteringsförfordningen, på så sätt att det talar emot att bevilja eftergift.

Finns det betalningsförmåga som inte är obetydlig i förhållande till skuldens storlek, bör inte eftergift beviljas. Betalningsförmågan ska därför alltid utredas innan eftergift beviljas. Handläggaren kan inte enbart gå på vad gäldenären uppger utan bör kontrollera uppgifter om ekonomi.

När en gäldenär är sjuk under lång tid försämras oftast personens ekonomi, men en försämrad ekonomi i sig medför inte någon rätt till eftergift. I stället kan det bli aktuellt med andra skyddsnät som till exempel skuldsanering.

11.2.1 Praxis

Före år 2005 överklagades Försäkringskassans beslut om eftergift till dåvarande Riksförsäkringsverket (RFV). Nedan redovisas några exempel på hur Försäkringskassan har bedömt frågor om eftergift.

RFV har befriat personer från betalning när den ekonomiska situationen har påverkat deras sjukdom negativt.

1) I ett fall hade gäldenären skuldsanering, vilket var en viktig del i hans rehabilitering. Det framgick av ett läkarintyg att en fortsatt indrivning riskerade att försämma mannens sjukdomstillstånd. RFV fann att det med hänsyn till mannens sjukdom var uppenbart oskäligt att kräva betalning och beviljade därför eftergift. (Dnr 353/2001 och dnr 9222/2002)

2) I en ansökan om eftergift var gäldenären skyldig ett mycket stort belopp. Ett läkarintyg styrkte att gäldenären hade svåra ögon- och näsbesvär. Gäldenären led också av svåra psykiska besvär. Hans svåra ekonomiska situation var styrkt genom ett utlåtande av Frälsningsarmén. Efter samråd beviljades han eftergift. (dnr 4908/2004)

3) En kvinna hade under en längre tid blivit svårt misshandlad både psykiskt och fysiskt av sin före detta man. Han hade fått besöksförbud och kvinnan levde på en hemlig adress. Kvinnan levde på socialbidrag och kunde inte på lång tid vare sig arbeta eller försörja sig själv. Hon kunde därför inte betala sin skuld till Försäkringskassan. Eftergift beviljades. (Dnr 11667/2002)

4) A och B var solidariskt återbetalningsskyldiga och bodde tillsammans. Genom ett läkarintyg visade det sig att A var psykiskt sjuk och att parets gemensamma ekonomi var mycket dålig. Det var alltså tydligt att det fanns förutsättningar för att efterge fordran mot A. Frågan var om ansökan om eftergift skulle avslås eftersom det inte fanns något i ärendet som visade att solidaren B var psykiskt sjuk. RFV bedömde att en fordran mot B även skulle drabba A. Med den utgångspunkten ansåg RFV att det

var uppenbart oskäligt att kräva betalning av B och beviljade eftergift. (DNR 11667/2002)

11.2.2 Avräkning vid eftergift

Om en fordran efterges helt eller delvis räknas fordran av på samma sätt som om det eftergivna beloppet hade betalats av gäldenären. Se avsnitt 5.1.

11.3 Solidariska krav när skulden sätts ned

Rättsfall

I NJA 2016 s. 1176 uttalade Högsta domstolen att en borgenär, som efterger sin fordran mot en gäldenär utan övriga gäldenärers samtycke, inte längre kan göra gällande medgäldenärernas ansvar för gäldenärens andel, i den utsträckning som gäldenären befrias genom eftergiften.

Rättsfallet gäller nedsättning av en skuld genom ackord, förlikning eller eftergift med stöd av hanteringsförordningen. Det gäller inte nedsättning av skuld på grund av att återkravet minskat efter dom eller omprövning. Det gäller inte heller eftergift i samband med återkravsbeslutet.

Vid solidariskt betalningsansvar har den gäldenär som betalar mer än sin andel regressrätt mot övriga gäldenärer. Rättsfallet innebär att en borgenär som agerar så att regressrätten går förlorad får bära de negativa konsekvenserna – den solidariska betalningsskyldigheten upphör och varje gäldenär blir enskilt ansvarig för sin del och får tillgodoräkna sig tidigare gjorda inbetalningar. Om det är okänt vem som har gjort inbetalningarna så utgår man från att det är medgäldenären, det vill säga den gäldenär som inte fick sin fordran nedsatt.

Efter nedsättningen ansvarar varje gäldenär för sin andel och kan alltså endast krävas på sin andel med avräkning för det han eller hon redan har betalat. Det spelar ingen roll om det som gäldenären tidigare har betalat har räknats av på räntan eller kapitalet – vid nedsättningen ska Försäkringskassan räkna ut vad var och en sammanlagt har varit skyldig Försäkringskassan, inklusive upplupen ränta. Gemensamma avgifter läggs på den gemensamma skulden. Därefter dras det som medgäldenären har betalat av från hans eller hennes skuld. Avgifter som bara hänförs till en person läggs på den personens skuld.

I det här sammanhanget är det viktigt att veta hur stor del av skulden som varje gäldenär ansvarar för. Skulder i bostadsbidrag fördelas nästan alltid med hälften på varje gäldenär (undantag kan förekomma om återkravet har omfördelats). En annan fördelning kan också förekomma när grunden för betalningsskyldigheten är skadestånd.

Ovanstående gäller om nedsättningen gjordes utan medgäldenärens vetskap och utan förbehåll för att den gäldenär som fick nedsatt skuld kan drabbas av regresskrav från medgäldenären.

Exempel

Ture och Märta ansvarar solidariskt för en skuld i bostadsbidrag. Den var från början 18 000 kronor. Märta har betalat 10 000 kronor och 8 000 kronor återstår av kapitalbeloppet. Den upplupna räntan och de obetalda gemensamma kostnaderna uppgår till 2 000 kronor. Det finns en enskild kostnad som avser Märta som är på 150 kronor. Försäkringskassan ingår en förlikning med Ture. Enligt förlikningen ska han betala 5 000 kronor och

sedan är han befriad från skulden. Eftersom inget förbehåll gjordes för Märtas regresskrav blir skulden enskild och räknas ut på det sätt som anges i NJA 2016 s. 1176. Nu ska Försäkringskassan räkna ut om Märta ska betala något mer och i så fall hur mycket.

- Först räknar handläggaren ut vad gäldenärerna totalt varit skyldiga Försäkringskassan tillsammans, det vill säga ursprungligt kapitalbelopp plus upplupen ränta och gemensamma kostnader. I det här fallet är det 20 000 kronor (18 000+2 000).
- Därefter bedömer handläggaren hur stor del av skulden Märta ansvarar för. Hon ansvarar för 50 procent.
- 50 procent av 20 000 kronor är 10 000 kronor.
- Dessutom ansvarar Märta för 150 kronor. Hennes skuld är alltså 10 150 (10 000+150) men avdrag ska göras för det hon tidigare har betalat, 10 000 kronor. Det återstår alltså 150 kronor för Märta att betala.

Det här innebär att den andra solidarens ekonomi måste beaktas när Försäkringskassan tar ställning till om skulden ska sättas ned. Har den andra solidaren möjlighet att betala skulden talar det emot att det skulle vara affärsmässigt att sätta ned fordringen i en ackordsuppgörelse eller en förlikning.

11.3.1 Underrättelse till medgäldenären

Om Försäkringskassan sätter ner skulden för en solidariskt återbetalningsskyldig gäldenär måste Försäkringskassan meddela den andre gäldenären att skulden har förändrats på grund av en överenskommelse med medgäldenären och vad Försäkringskassan numera har för anspråk på gäldenären. Däremot ska meddelandet inte innehålla något om varför skulden sattes ned (ackord, förlikning eller eftergift och skälen till att nedsättning beviljades).

12 Bestridande och stämning

I detta kapitel beskrivs vad som händer när gäldenären bestrider en ansökan om betalningsföreläggande.

Efter bestridandet har Försäkringskassan fyra veckor på sig att begära att målet ska överlämnas till tingsrätten. Försäkringskassan kan även ansöka om stämning i tingsrätten. Det är ingen större skillnad på hur processen hanteras eller hur komplicerad den blir beroende på om målet överlämnas från Kronofogden eller om Försäkringskassan ansöker om stämning. Ansökan/begäran om överlämnande skickas av domstolen till motparten för ett yttrande, ett så kallat svaromål. Domstolen kan också kalla till ett sammanträde. Detta kallas muntlig förberedelse. Vid sammanträdet får båda parter berätta om tvisten. Domaren kommer också i allmänhet att försöka få parterna att förlikas, komma överens. Om parterna inte kan komma överens bestämmer tingsrätten om tvisten kan avgöras omedelbart eller om det behövs en huvudförhandling. Vid huvudförhandlingen lägger parterna fram sina synpunkter på tvisten och domstolen tar upp bevisning. Domstolen dömer därefter i målet.

Ibland kan tvisten avgöras utan att parterna behöver komma till tingsrätten. Tingsrätten avgör då målet på de handlingar som parterna har lämnat in.

Läs mer

Du kan läsa mer om processen i tvistemål i *Handbok i fordringsmål*.

Om gäldenären inte betalar efter Kronofogdens utslag eller domstolens dom kan Försäkringskassan ansöka om verkställighet av utslaget eller domen hos Kronofogden. Reglerna om verkställighet finns i utsökningsbalken (UB).

13 Skuldsanering och konkurs

I detta kapitel beskrivs vad som gäller vid skuldsanering och konkurs.

13.1 Allmänt om skuldsanering

En svårt skuldsatt person kan under vissa förutsättningar helt eller delvis befrias från sina skulder med stöd av skuldsaneringslagen (2016:675). Syftet med lagen är att ge svårt skuldsatta personer möjlighet att under en begränsad period betala av så mycket som möjligt och därefter få återstoden av sina skulder efterskänkta. Ett annat syfte med lagen är att fordringsägarna i ett besvärligt läge ska få åtminstone en del av sina fordringar betalade (prop. 1993/94:123, s. 73).

13.2 Inledande av skuldsanering

Huvudregeln är att skuldsaneringen omfattar alla skulder som uppkommit före beslutet att inleda en skuldsanering (30 § skuldsaneringslagen [2016:675]). Försäkringskassan ska därför anmäla de fordringar som har uppkommit före beslutet om inledande av skuldsanering till Kronofogden. När en fordran har uppkommit ska bedömas enligt vanliga civilrättsliga principer (se NJA II 1994, s. 29). Fordran anses vanligen ha uppkommit när utbetalningen gjordes. Se vidare avsnitt 2.2 och 13.2.2. I många fall har inte handläggaren någon information om när utbetalningen, som ligger till grund för återkravet, gjordes. Det får då antas att utbetalningen gjordes i anslutning till den månad som ersättningen avser. Vilka datum olika ersättningsslag normalt betalas ut framgår av vägledning 2005:1, *Utbetalning av förmåner, bidrag och ersättningar* och av respektive förmånsvägledning.

Ett förslag till hur skuldsaneringen ska gå till tas fram av Kronofogden tillsammans med gäldenären. För att avgöra betalningsförmågan räknar Kronofogden ut hur mycket gäldenären och hans eller hennes familj behöver för sitt uppehälle. Den del av inkomsten som inte behövs för uppehållet blir det belopp som gäldenären ska betala. Om gäldenären lever på eller under existensminimum innebär förslaget att gäldenären inte ska betala något. (Se 33 § skuldsaneringslagen [2016:675])

Kronofogdens beslut att inleda en skuldsanering kungörs i Post- och Inrikes Tidningar som finns på www.bolagsverket.se.

När Kronofogden har beslutat att inleda en skuldsanering ska Försäkringskassan avsluta pågående åtgärd på kravet, t.ex. kvittning och avbetalningsplan.

13.2.1 Solidariska krav

Vid en skuldsanering för solidararer ska hela fordran tas upp hos var och en av dem (se NJA 1997 s. 364).

Skuldsaneringen inverkar inte på den rätt en borgenär har mot en borgensman eller någon annan som förutom gäldenären svarar för skulden (47 § tredje stycket skuldsaneringslagen [2016:675]). Det innebär att den som är solidariskt ansvarig tillsammans med skuldsaneringsgäldenären och som inte omfattas av en egen skuldsanering fortfarande ansvarar för hela det kvarvarande skuldbeloppet.

13.2.2 Fordringar på bostadsbidrag och sjukersättning som har uppkommit efter avstämning mot taxering

Kronofogden kan undanta vissa fordringar från beslutet om skuldsanering. Det gäller till exempel fordringar som inte är fastställda till beloppet eller inte har förfallit till betalning. Borgenären får sedan bevilja anstånd för en sådan fordran under den tid som gäldenären har en avbetalningsplan för skuldsaneringen. (32 § skuldsaneringslagen [2016:675])

Reglerna om att undanta fordringar tillämpas mycket restriktivt av Kronofogden. Det beror på att en skuldsanering ska vara rehabiliterande för gäldenären och att denne inte ska ha kvar skulder efter en genomförd skuldsanering. Att det finns vissa svårigheter att fastställa beloppet i början av ett kalenderår är inte ett tillräckligt skäl för att tillämpa undantagsregeln i 32 § skuldsaneringslagen. Så snart det står klart att villkoret kommer att uppfyllas, det vill säga en betalningsskyldighet kommer att inträda för gäldenären, så ska fordringen inte undantas. Skuldsaneringsinstitutets generella och definitiva karaktär talar för en sådan tillämpning. Undantagsregeln bör endast tillämpas i de fall det framstår som osäkert om villkoret någonsin kommer att uppfyllas. (Jfr NJA II 1994 s. 30 f.)

Fordringar som fastställs i samband med beslut om slutligt bostadsbidrag och sjukersättning uppkommer den 31 december det år som förmånen har betalats ut, men beloppen bestäms senare. Dessa fordringar omfattas inte av bestämmelserna i 32 § skuldsaneringslagen och bör därför ingå i skuldsaneringen.

13.3 Krav som beslutas efter inledande av skuldsanering

Om en gäldenär som har en pågående skuldsanering får ett nytt krav, där utbetalning skett efter att skuldsaneringen har inletts, bör Försäkringskassan avbryta indrivningen eller besluta om anstånd med betalningen av den nya skulden till dess att skuldsaneringen är fullföljd (se även avsnitt 6.6). Det är möjligt att komma överens med gäldenären om en avbetalningsplan under en pågående skuldsanering under förutsättning att skulden inte ingår i skuldsaneringen. Observera att en avbetalningsplan i den här situationen medför att gäldenären får mindre än förbehållsbeloppet att klara sina utgifter på.

Ett krav är *prekluderat* om en gäldenär har en pågående skuldsanering och får ett nytt krav, där utbetalningen har gjorts innan skuldsaneringen inleddes. Det ingår alltså i skuldsaneringen, men inte i betalningsplanen. Det kan därmed inte drivas in om inte beslutet om skuldsanering upphävs.

Om en gäldenär som har en pågående skuldsanering får ett nytt krav där utbetalningar har gjorts både före och efter skuldsaneringens inledande gäller att utbetalningsmånaden ska hållas ihop på alla krav utom avstämningskrav, se vidare 13.2.1 för hantering av dessa.

Exempel

Jörgen har fått ett beslut om skuldsanering den 25 maj 2013. Inledandedatum var den 27 februari 2013. Den 6 augusti 2014 får han ett nytt krav i sjukpenning med utbetalningsperiod från den 1 december 2012 till den 31 juli 2013. Perioden från den 1 december 2012 till den 28 februari 2013 läggs upp i ett krav och ska inte drivas. När skuldsaneringen har fullföljts avskrivs kravet. (Eftersom det har prekluderats genom skuldsaneringen.) Perioden från den 1 mars 2013 till den 31 juli 2013 läggs upp i ett krav och ska drivas vidare efter skuldsaneringens slut.

13.3.1 När måste en fordran anmälas till skuldsaneringen?

Som huvudregel bör en fordran anmälas inom den tidsfrist som anges i kungörelsen. Men en fordran kan anmälas tills beslutet om skuldsanering har vunnit laga kraft, det vill säga inte kan överklagas längre (se NJA 2017 s. 357.)

13.4 Skuldsaneringen inleds

När en ansökan kommer in gör Kronofogden vissa kontroller. Om ansökan inte avvisas eller avslås, ska Kronofogden snarast besluta att skuldsanering ska inledas (inledandebeslut) (17 § skuldsaneringslagen [2016:675]).

I inledandebeslutet ska det bestämmas vilket belopp som gäldenären ska betala för tiden till dess att frågan om skuldsanering slutligt har avgjorts eller något annat har bestämts. Det ska också bestämmas när och hur betalning ska ske. Gäldenären ska betala till Kronofogden. Betalningarna ska genomföras trots att inledandebeslutet inte har fått laga kraft. (18 § första och tredje stycket skuldsaneringslagen [2016:675]).

När ett inledandebeslut har meddelats ska detta kungöras i Post- och Inrikes Tidningar.

I kungörelsen ska varje borgenär som har en fordran mot gäldenären uppmanas att

1. anmäla sina fordringar mot gäldenären
2. lämna närmare uppgifter om fordringarna och andra uppgifter av betydelse för prövningen av ärendet
3. ange till vilket konto betalning ska ske.

(19 § skuldsaneringslagen [2016:675])

Efter inledandebeslutet ska Kronofogden se till att ärendet blir så utrett som dess beskaffenhet kräver. Bland annat ska en underrättelse skickas till kända borgenärer där de uppmanas att komma in med uppgifter om skulderna. (20–21 §§)

13.5 Beslut om skuldsanering

När Kronofogden bedömer att ärendet är tillräckligt utrett ska Kronofogden upprätta ett förslag om skuldsanering. Förslaget ska delges alla kända borgenärer som också har möjlighet att yttra sig. Därefter prövar Kronofogden om gäldenären ska beviljas skuldsanering. (25–27 §§ skuldsaneringslagen [2016:675])

Ett beslut om skuldsanering innehåller en förteckning över de fordringar som omfattas, vilket belopp som ska fördelas mellan borgenärerna och en betalningsplan som visar när och hur fordringarna ska betalas och hur stor procentandel av fordringarnas belopp som ska kvarstå (29 § skuldsaneringslagen [2016:675]). Betalningsplanen får utformas så att fordringar på mindre belopp får betalas före andra fordringar om det är skäligt (37 § skuldsaneringslagen [2016:675]). Detta kan vara aktuellt till exempel om gäldenären har en avbetalningsplan och där några små fordringar kan betalas bort i början av avbetalningsperioden.

Betalningsplanen löper normalt under fem år (inklusive inledandefasen), men kan vara kortare om det finns särskilda skäl för det. Om ett beslut om skuldsanering ändras får avbetalningsplanen förlängas till som längst sju år. (34 och 51 §§ skuldsaneringslagen [2016:675])

Om gäldenären kommer överens med någon borgenär om bättre villkor för borgenären än enligt skuldsaneringen är överenskommelsen ogiltig (58 § skuldsaneringslagen).

13.6 Verkställighet

Ett beslut om skuldsanering får verkställas när det har fått laga kraft. Verkställighet får inte avse annat än vad som redan skulle ha betalats ut till borgenären enligt beslutet om skuldsanering (44 § skuldsaneringslagen [2016:675]).

Inbetalda medel som tillhör borgenärerna jämte ränta ska Kronofogdemyndigheten betala ut till borgenärerna en gång om året (41 § skuldsaneringslagen [2016:675]).

13.7 Avräkning av betalning

När betalningar kommer in på fordringar som omfattas av skuldsanering räknas betalningarna av på det sätt som beskrivs i avsnitt 5.1.

13.8 Omprövning

Ett beslut om skuldsanering kan upphävas eller ändras på ansökan av en borgenär vars fordran omfattas av skuldsaneringen om

1. gäldenären har gjort sig skyldig till oredlighet mot borgenärer
2. gäldenären har gjort sig skyldig till uppsåtligt försvårande av konkurs eller exekutiv förrättning
3. gäldenären i hemlighet har gynnat någon borgenär för att inverka på skuldsaneringsfrågans avgörande
4. gäldenären i sin ansökan om skuldsanering eller annars under ärendets handläggning medvetet har lämnat oriktiga uppgifter till men för borgenären
5. gäldenären har lämnat oriktiga uppgifter till ledning för en myndighets beslut i fråga om skatt eller avgift som omfattas av skuldsaneringen eller inte har lämnat uppgifter trots att han eller hon är uppgiftsskyldig och detta har medfört att ett beslut blivit felaktigt eller inte fattats
6. gäldenären inte följer betalningsplanen och avvikelsen inte är ringa
7. gäldenärens ekonomiska förhållanden väsentligen har förbättrats efter beslutet om skuldsanering och detta beror på omständigheter som inte kunnat förutses vid beslutet

I fall som avses i första stycket 7 ska ansökan göras inom fem år från dagen för inledandebeslutet eller, om en betalningsplan löper ut senare, senast den dag då planen löper ut.

(48 § skuldsaneringslagen [2016:675])

Gäldenären kan enligt 49 § skuldsaneringslagen (2016:675) ansöka om omprövning.

13.9 Överklagande

Kronofogdens beslut kan överklagas till tingsrätten. Överklagandet ska lämnas in till Kronofogden inom tre veckor från dagen för beslutet. (45 § skuldsaneringslagen [2016:675])

Tingsrättens beslut kan överklagas till hovrätten. För prövning i hovrätten krävs prövningstillstånd (39 §, lagen [1996:242] om domstolsärenden).

13.10 Skuldsaneringen avslutas

Betalningsplanens längd ska vara fem år, om det inte finns beaktansvärda skäl att bestämma en kortare tid. Betalningsplanen börjar löpa från beslutet om skuldsanering. När tidpunkten då betalningsplanen löper ut ska som huvudregel den tid som inledandebeslutet gällt räknas av från betalningsplanens längd.

(34 § skuldsaneringslagen [2016:675])

En betalningsplan ska alltid bestämmas, även för en gäldenär som saknar betalningsutrymme och som därför inte ska betala någonting under skuldsaneringen (prop. 2015/16:125 s. 222).

När tiden för avbetalningsplanen har löpt ut är skuldsaneringen avslutad.

13.11 Allmänt om konkurs

En person eller ett bolag som inte kan betala sina skulder och inte kommer att kunna göra det under en längre tid kan försättas i konkurs. En konkurs innebär att i princip alla tillgångar tas om hand och används för att betala av skulderna. Såväl gäldenären som borgenärerna kan ansöka om att någon ska försättas i konkurs.

Det är tingsrätten som fattar beslut om konkurs och utser en konkursförvaltare. Konkursförvaltaren tar hand om och säljer gäldenärens egendom. Pengarna används i första hand för att betala konkursförvaltaren och sedan delas resten av pengarna ut till borgenärerna i en viss bestämd ordning.

13.12 Konkursen pågår

Tingsrättens beslut om konkurs kungörs i Post- och Inrikes Tidningar som finns på www.bolagsverket.se. Försäkringskassan ska anmäla de fordringar som Försäkringskassan hanterar till konkursförvaltaren.

När en förvaltare har tillsatts ska han eller hon omvandla tillgångarna i boet till pengar. Det kan ta olika lång tid beroende på hur omfattande verksamhet konkursgäldenären har bedrivit.

I en del konkurser räcker inte tillgångarna till annat än konkursboets kostnader. I så fall avskrivs konkursen utan utdelning (10 kap. 1 § konkurslagen [1987:672], KL).

I konkurser där tillgångarna förväntas räcka till utdelning till oprioriterade borgenärer håller tingsrätten vanligen ett bevakningsförfarande (9 kap. 1 § KL och prop. 1986/87:90 s. 295). Tingsrättens beslut om att hålla bevakningsförfarande kungörs och oftast skickas även en underrättelse till kända borgenärer (15 kap. 2 och 3 §§ KL). För att bevaka en fordran ska Försäkringskassan skicka en kopia av återkravsbeslutet till tingsrätten tillsammans med ett foljebrev som anger att fordran bevakas. Sedan upprättar konkursförvaltaren ett utdelningsförslag som ges in till tingsrätten. Tingsrätten kungör att förslaget har kommit in (ibland skickas kungörelsen till borgenärerna). Därefter kontrollerar tingsrätten att utdelningsförslaget är korrekt och fattar beslut om att fastställa det. När beslutet har vunnit laga kraft ombesörjer konkursförvaltaren att borgenärerna får betalt enligt utdelningsförslaget. (Se kap. 11 KL)

13.13 Vad händer efter konkursen?

Efter att ett bolags konkurs har avslutats, har bolaget upphört att existera och kan därmed inte krävas på betalning. Var bolaget ett aktiebolag finns det normalt inte längre några indrivningsmöjligheter. För vissa bolagsformer (t.ex. handelsbolag och kommanditbolag) finns det ett personligt betalningsansvar för bolagsmännen som möjliggör fortsatt indrivning mot dem.

En privatperson kan krävas på betalning även efter att konkursen avslutats. När verksamheten drivs som enskild firma är det hela tiden den fysiska personen som är ansvarig för verksamhetens skulder.

14 Preskription

Detta kapitel beskriver preskriptionstider och preskriptionsavbrytande åtgärder.

Läs mer

Se vägledning 2005:3 *Återkrav* för mer information om hur lång tid tillbaka en ersättning kan återkrävas.

14.1 Allmänt

En fordran preskriberas tio år efter tillkomsten om inte preskriptionen avbrutits dessförinnan (2 § preskriptionslagen [1981:130]). Det anses inte som god inkassosed att försöka få betalt för en preskriberad fordran.

En fordran uppstår när den felaktiga utbetalningen har gjorts. Se avsnitt 2.2. Preskriptionstiden kan avbrytas och då börjar en ny tioårig preskriptionstid att löpa.

Det förekommer att gäldenärer invänder att annan preskriptionstid än tio år gäller.

Fordringar enligt socialförsäkringslagstiftningen omfattas inte av lagen (1993:891) om indrivning av statliga fordringar m.m. och därmed inte heller av bestämmelsen om femårig preskriptionstid i lagen (1982:188) om preskription av skattefordringar m.m.

Det finns ett undantag – den bidragsskyldiga förälderns betalning av underhållsstöd till Försäkringskassan. Dessa fordringar omfattas av lagen om indrivning av statliga fordringar och har en femårig preskriptionstid. Se vägledning 2001:2 *Återbetalning av underhållsstöd*.

Preskriptionstiden är tre år för s.k. konsumentfordringar (se 2 § andra stycket preskriptionslagen). Treårspreskriptionen kan vara tillämplig även när en tjänst eller annan nytthet har tillhandahållits av ett offentligt organ, om det offentliga organet kan anses ha handlat i egenskap av näringsidkare. Vid fordringar som härrör från ren myndighetsutövning, som de fordringar som Försäkringskassans fordringshantering driver in, gäller den tioåriga preskriptionstiden. (Jfr. NJA II 1981, s. 14, NJA 1993 s. 724 och RH 2011:46.)

Läs mer

Hur Kronofogden bedömer invändningar om preskription framgår av Rättsligt ställningstagande 3/13/VER.

14.2 Preskriptionsavbrott genom erkännande, krav eller påminnelse

Preskription kan avbrytas genom att gäldenären utfäster betalning, erlägger ränta eller amortering eller erkänner fordringen på annat sätt gentemot borgenären; eller genom att gäldenären får ett skriftligt krav eller en skriftlig erinran (påminnelse) om fordringen från borgenären (se 5 § första stycket p 1–2 preskriptionslagen).

Om preskription har avbrutits genom erkännande, krav eller erinran, löper en ny tioårig preskriptionstid från dagen för avbrottet (6 § preskriptionslagen).

Det är borgenären som måste bevisa att ett preskriptionsavbrott har skett.

Om gäldenären lovar att betala skulden är det ett preskriptionsavbrott. Det gäller även om löftet lämnats muntligen. Men för att Försäkringskassan ska kunna hävda preskriptionsavbrott måste det finnas bevis för det muntliga löftet, t.ex. en journal-anteckning. Ju noggrannare journalanteckningen är, desto bättre bevisvärde har den. Bäst bevisvärde har ett skriftligt erkännande av skulden.

Avbetalningar på skulden är preskriptionsbrytande.

Försäkringskassan kan komma överens med gäldenären om en avbetalningsplan där betalning ska ske genom att Försäkringskassan gör avdrag på utbetalningar till gäldenären. Det är tveksamt om avdragen i sig är preskriptionsavbrytande men överenskommelsen om avdrag betraktas som ett avtal om förlängd preskriptionstid. Därför anser inte Försäkringskassan att kravet preskriberas även om tioårsgränsen passeras.

Om Försäkringskassan har beslutat om kvittning måste Försäkringskassan kunna visa att gäldenären har fått del av beslutet om kvittning och vilken skuld som avses.

Preskriptionstiden kan också avbrytas genom att gäldenären får ett skriftligt krav eller en skriftlig påminnelse om skulden. Det är Försäkringskassan som ska visa att gäldenären har fått del av ett sådant brev. Ett enstaka brev som inte har kommit i retur till Försäkringskassan bevisar inte att gäldenären verkligen har fått brevet. (Se bl.a. NJA 2012 s. 172 angående de krav som ställs på en borgenär för att visa preskriptionsavbrott genom lösbrev.) Därför bör Försäkringskassan skicka ett rekommenderat brev, eller ett brev med mottagningsbevis för att kunna göra ett preskriptionsavbrott.

Ett beslut om återkrav är ett preskriptionsavbrott enligt 5 § preskriptionslagen, under förutsättning att gäldenären har tagit del av beslutet. Om ett nytt beslut har fattats därför att återkravsbeloppet har höjts så är det datumet för det andra beslutet som är relevant. Har beslutet t.ex. kommit i retur så har inget preskriptionsavbrott skett. Att beslutet inte har kommit i retur räcker inte för att bevisa att gäldenären har tagit del av beslutet, men ofta framgår det av de kontakter parterna har haft efter beslutet att gäldenären har tagit del av det.

Exempel

Försäkringskassan påminde Louise om hennes skuld till Försäkringskassan den 9 maj 2003. Louise flyttade sedan utomlands och Försäkringskassan hade ingen uppgift om adress. I april 2012 får Försäkringskassan en begäran om tillfällig föräldrapenning från Louise. Försäkringskassan skickar en ny påminnelse till Louise med mottagningsbevis. Louise skriver på mottagningsbeviset den 20 april 2012. I och med detta löper ny preskriptionstid med tio år från och med den 20 april 2012.

14.3 Preskriptionsavbrott genom att söka betalningsföreläggande m.m.

Preskriptionen kan också avbrytas bl.a. genom att borgenären väcker talan mot gäldenären eller annars åberopar fordringen gentemot gäldenären vid domstol, eller hos Kronofogden (se 5 § första stycket 3 p preskriptionslagen).

I så fall löper en ny preskriptionstid från den dag en dom eller ett slutligt beslut meddelas eller det rättsliga förfarandet avslutas på annat sätt.

Avslutas det rättsliga förfarandet utan att gäldenären har delgivits eller på annat sätt underrättats om borgenärens framställning, beräknas dock preskriptionstiden som om inget avbrott hade skett. (Se 7 § preskriptionslagen. Särskilda regler gäller om dagen för preskription är nära förestående.)

14.4 Solidariska krav

Finns det flera solidariskt ansvariga gäldenärer måste preskriptionsavbrott göras mot var och en för att inte skulden ska preskriberas mot denne (även om gäldenärerna bor på samma adress).

Om fordran preskriberas mot en solidar svarar den kvarvarande bara för sin andel av skulden (9 § preskriptionslagen). I avsnitt 11.3 kan du läsa mer om hur den kvarvarande skulden ska hanteras.

15 Fordringar mot dödsbo

När gäldenären avlider ska Försäkringskassan ofta fortsätta att driva in fordran. I detta kapitel beskrivs vad som gäller när en gäldenär har avlidit och det finns skulder som har uppkommit före eller efter dödsdatumet.

15.1 Företrädare för dödsboet

Ansvar för den avlidnes tillgångar och skulder övergår till dödsboet. När en person avlider är det den efterlevande maken eller sambon, arvingarna och universella testamentstagare som gemensamt förvaltar den dödes egendom under boets utredning (18 kap. 1 § ärvdabalken, ÄB). De företräder dödsboet och har rätt att svara i mål som rör boet. De är inte personligen ansvariga för dödsboets skulder om de inte använder boets tillgångar på fel sätt.

15.2 Bouppteckning

Dödsboet ska upprätta en bouppteckning senast tre månader efter dödsfallet om inte Skatteverket förlänger tiden på grund av boets beskaffenhet eller av någon annan särskild orsak (20 kap. 1 § ÄB). I bouppteckningen ska den avlidnes tillgångar och skulder antecknas så som de var på dödsdagen (20 kap. 4 § ÄB). Detta innebär att en felaktig utbetalning som görs efter dödsdatum inte ska tas med i bouppteckningen. Observera att fordran ändå ska drivas in.

Det är Skatteverket som ser till att bouppteckning upprättas och ges in i rätt tid. Om dödsboet inte upprättar en bouppteckning i tid kan Skatteverket vid vite förelägga boet att upprätta och lämna in en bouppteckning eller tilläggsbouppteckning. (20 kap. 9 § ÄB).

För att driva in en fordring från ett dödsbo är det nödvändigt att Försäkringskassan tar reda på om det finns en bouppteckning eller dödsboanmälan som kan ligga till grund för bedömningen om betalningsförmågan.

15.2.1 Om bouppteckningen är felaktig

Om det finns ett återkrav som är beslutat före dödsdagen men inte är med i bouppteckningen ska Försäkringskassan omgående meddela dödsboet om denna fordran. Om en ny skuld blir känd efter det att bouppteckningen har förrättats, eller om någon annan felaktighet i bouppteckningen upptäcks ska dödsboet göra en tilläggsbouppteckning med tillägg eller rättelse inom en månad (20 kap. 10 § ÄB).

15.3 Dödsboanmälan

Om den avlidnes tillgångar inte räcker till annat än begravningskostnaderna och andra utgifter med anledning av dödsfallet får dödsboet göra en dödsboanmälan i stället för en bouppteckning. Det är socialnämnden som gör utredningen och lämnar till Skatteverket (20 kap. 8 a § ÄB).

Exempel

Daniel har avlidit och efterlämnar bland annat en skuld till Försäkringskassan. Hans tillgångar täcker knappt begravningskostnaderna. Hans fru kontakter Försäkringskassan och meddelar att dödsboanmälan har gjorts.

Försäkringskassan kontaktar Skatteverket eller socialnämnden i den kommun där Daniel var bosatt som bekräftar att anmälan har gjorts. Handläggaren gör en tjänsteanteckning och avskriver fordringsärendet eftersom socialnämndens utredning visar att det inte finns någon möjlighet att få betalt för fordran.

15.4 Underskott i ett dödsbo

Bouppteckningen blir en form av deklaration per det datum gäldenären avled. Av bouppteckningen framgår om det finns medel i dödsboet till att betala Försäkringskassans fordran.

Ett underskott i dödsboet innebär att tillgångarna inte räcker till full betalning av alla skulder. De skulder som ska prioriteras är exempelvis begravningskostnader, bouppteckningskostnader och skulder med någon form av säkerhet, till exempel lån där långivaren har fått pantbrev i en fastighet. Dessa skulder ska betalas först. Därefter proportioneras återstoden av tillgångarna mellan de oprioriterade skulderna. Oprioriterade skulder är exempelvis gäldenärens skuld till Försäkringskassan, hyra, hemförsäkring, telefon, sjukhuskostnader, kontokortsskulder och el. Vilken ordning som skulderna ska betalas i står i förmånsrättslagen (1970:979).

Enbart ett underskott i boet innebär inte att Försäkringskassans fordran inte ska betalas, utan det beror på om övriga skulder ska betalas först. Om dödsboet uppger att borgenärerna inte kan få fullt betalt för sina fordringar beroende på att det finns ett underskott i boet ska Försäkringskassan regelmässigt begära att få del av bouppteckningen för att se om det går att få en proportionell utdelning för den fordran som finns.

Om Försäkringskassan inte kan få betalning för hela sin fordran, måste resten av den skrivas ned till noll.

Exempel

I Mats dödsbo finns tillgångar på 50 000 kronor. Alla skulder är oprioriterade och uppgår till 70 000 kronor. Försäkringskassans fordran är 5 000 kronor. Försäkringskassan bedömer att det går att få utdelning enligt formeln:

$$TG/S \times F$$

$50\,000/70\,000 \times 5\,000 \text{ kr} = 3\,571 \text{ kr}$ för den fordran som finns och påminner därför dödsboet om fordran.

TG = totala tillgångar

S = totala skulder

F = Försäkringskassans fordran

Exempel

Karl avled den 12 juni 2008. Dödsboet betalade hyra, begravningskostnader, telefonräkning och hemförsäkring med boets pengar. När Försäkringskassan påminde om sin fordran invände dödsboet att det inte fanns pengar kvar i boet. Försäkringskassan beräknar hur stor del av fordran som Försäkringskassan borde ha fått betalt för och kräver dödsboet på den delen.

I Karls bouppteckning är tillgångarna 53 000 kronor och skulderna 80 000 kronor. Dödsboet skulle ha betalat så här:

	Skuld	Betalning
Begravningskostnader	25 000 kr	25 000 kr
Lån med pantbrev som säkerhet	16 000 kr	16 000 kr
Hyra tre månader	12 000 kr	$12\,000/39\,000 \times 12\,000 = 3\,692$ kr
Försäkringskassan	27 000 kr	$27\,000/39\,000 \times 12\,000 = 8\,308$ kr
Summa	80 000 kr	53 000 kr

Försäkringskassan kan alltså begära att dödsboet betalar 8 308 kr

15.4.1 Begäran om boutredningsman

Om dödsboet inte upprättar en tilläggsbouppteckning eller inte betalar skulden till Försäkringskassan kan Försäkringskassan begära hos Skatteverket att en boutredningsman utses att förvalta dödsboet (19 kap. 1 § ÄB). Försäkringskassan måste då tydligt uppge vilket krav som Försäkringskassan har på dödsboet. Om dödsboet inte kan betala dessa kostnader får sökanden – det vill säga Försäkringskassan – stå för dem.

15.4.2 Återgång av bodelning eller arvskifte

Om dödsboet gör en bodelning eller arvskifte innan den dödes och boets skulder har betalats och om dödsboet inte har reserverat några pengar för betalning, kan bodelningen eller skiftet gå åter. Om skulderna hade kunnat betalas av den dödes tillgångar räcker det att begränsa återgången till vad som behövs för att skulderna och kostnaderna för boets förvaltning ska kunna betalas (21 kap. 4 § ÄB). Reglerna om återgång är bara aktuella om inte delägarna kommer överens om att betala de aktuella skulderna med egna pengar. Om boet inte förvaltas av en boutredningsman får delägarna själva verkställa återgången.

Kan delägarna inte enas om en återgång av arvskifte är det dödsboets ansvar att se till att arvskiftet går åter. Vägrar någon av delägarna att medverka till en återgång av arvskiftet kan de andra delägarna tvingas att föra talan vid domstol för att få tillbaka egendom till boet.

Exempel

Maria avled den 1 maj 2008. Bouppteckningen blev klar den 1 juli samma år och tillgångarna skiftades. Den 15 mars 2009 fastställdes Marias slutliga bostadsbidrag och det visade sig att hon hade fått 5 000 kronor för mycket under år 2007. Boets överskott på 10 000 kronor har fördelats till Marias tre arvingar. När Försäkringskassan har påmint dödsboet om sin fordran prövar Försäkringskassan om det är motiverat att begära av dödsboet att arvskiftet går tillbaka för att Försäkringskassan ska få betalning om dödsboet inte betalar frivilligt.

15.5 Solidariska krav

Om en av solidarerna har avlidit fortsätter Försäkringskassan att driva in pengarna, dels mot den avlidnas dödsbo, dels mot den andre solidaren. Skulle båda solidarerna ha avlidit kräver Försäkringskassan respektive solidars dödsbo.

16 Fordringar mot gäldenärer i utlandet

16.1 Allmänt

I detta kapitel redogörs för hantering av fordringar när gäldenären bor utomlands och saknar utmätningsbara tillgångar i Sverige. För återkravsfordringar finns ett europeiskt samarbete (Se förordning 883/2004 och förordning nr 987/2009). Dessa regler beskrivs i avsnitt 16.2–16.5.

Indrivning av fordringar som faller utanför förordning 883/2004 beskrivs i avsnitt 16.6.

16.2 Förordning 883/2004 eller förordning 1408/71?

Förordning 883/2004 med tillämpningsförfattningen 987/2009 har numer i stort sett ersatt rådets förordning (EEG) nr 1408/71 om tillämpning av systemen för social trygghet när anställda, egenföretagare eller deras familjemedlemmar flyttar inom gemenskapen, och rådets förordning (EEG) nr 574/72 om tillämpning av förordning (EEG) nr 1408/71 om tillämpning av systemen för social trygghet när anställda, egenföretagare eller deras familjemedlemmar flyttar inom gemenskapen.

Det finns dock undantag från detta och de äldre bestämmelserna kan också komma att tillämpas under en övergångsperiod. (Se vägledning 2017:1, *Övergripande bestämmelser i SFB, unionsrätten och internationella avtal* under beskrivningen av förordning 1408/71 och 547/72)

16.3 Tillämpningsområde för förordning 883/2004 och förordning 987/2009

Förordning 883/2004 och förordning 987/2009 tillämpas gentemot EU-länderna, EES-länderna (Norge, Island och Liechtenstein) samt gentemot Schweiz.

De flesta förmåner som Försäkringskassan hanterar omfattas. Några förmåner som inte omfattas är aktivitetsstöd, bostadsbidrag när det gäller delen bidrag till kostnader för bostaden, etableringsersättning samt dess stödförmåner, familjebidrag och underhållsstöd.

Den administrativa kommissionen har fastställt ett lägsta belopp för de fordringar som får drivas in enligt förordningarna. Gränsen är 350 euro i december 2014.

16.4 Avräkning

Av artikel 84.1 i förordning 883/2004 framgår att icke berättigade förmåner som en institution i ett medlemsland har betalat ut, får krävas tillbaka enligt de regler som gäller i det andra medlemslandet. Felaktigt utbetalda förmåner ska i första hand avräknas enligt bestämmelserna i artikel 72, se avsnitt 5.7. (Artikel 71 i förordning 987/2009)

Reglerna i artikel 72.1 i förordning 987/2009 innebär att Försäkringskassan, på begäran av ett annat land, verkställer avdrag i de utbetalningar som Försäkringskassan administrerar, vilket du kan läsa om i avsnitt 5.7. Men reglerna innebär också att Försäkringskassan ibland begär att ett annat land ska göra en avräkning på sina utbetalningar för Försäkringskassans räkning.

Exempel

Eva flyttade till Danmark med sin familj i september månad för att arbeta där. Försäkringskassan upptäcker därefter att Eva har fått en felaktig förmånsutbetalning i juli månad. Försäkringskassan beslutar om återkrav enligt de nationella bestämmelserna om återkrav och skickar ett beslut till Eva. Hon är inte villig att betala tillbaka pengarna.

Handläggaren av fordringsärendet lämnar en begäran om avräkning till institutionen i Danmark. Försäkringsinstitutionen i Danmark beslutar om att hålla inne utbetalningen av den löpande förmån som Eva får därifrån. Försäkringsinstitutionen i Danmark överför därefter det begärda beloppet till Försäkringskassan.

16.5 Indrivning enligt förordning 987/2009

Om det inte går att kräva tillbaka hela eller en del av fordran genom avräkning, ska det belopp som återstår drivas in med stöd av artiklarna 75–85 i förordning 987/2009 (artikel 71 i förordning 987/2009).

Kronofogden ansvarar för verkställighet av Försäkringskassans fordringar hos exekutiva myndigheter i ett annat medlemsland. Verkställigheten ska utföras enligt de förfaranden som föreskrivs i det landets lagstiftning. Det är Kronofogden som ansvarar för indrivning och tillämpar då artiklarna 76, 77, 79, 80.2, 81, 82, 84 och 85 i förordning 987/2009.

Försäkringskassan ansöker om verkställighet hos Kronofogden när det är aktuellt med verkställighet enligt förordningen. Finns det inte någon exekutionstitel i ärendet ska Försäkringskassan först ansöka om stämning i tingsrätten. Anledningen till att ett betalningsföreläggande inte söks är att det ofta uppstår delgivningsproblem i utlandsärenden och det finns fler delgivningsmöjligheter i tingsrätten.

Av artikel 78.3–4 i förordning 987/2009 framgår vilka uppgifter som ska uppges vid ansökan.

16.5.1 Exekutionstitlar äldre än fem år

Det finns inte någon skyldighet att bistå med indrivning när en fordran från ett annat medlemsland är mer än fem år gammal. Man räknar tiden från den tidpunkt då exekutionstiteln utfärdades (Artikel 82.1.b i förordning 987/2009).

Om den andra staten går med på det kan även exekutionstitlar som är äldre än fem år drivas in.

16.5.2 Preskriptionstid

Frågor om preskriptionstid regleras dels genom svensk lagstiftning vad gäller fordran och/eller exekutionstiteln för fordran, och dels genom gällande lagstiftning i den anmodade partens medlemsland när det gäller verkställighetsåtgärder i det anmodade medlemslandet. (Artikel 83.1 i förordning 987/2009)

Det innebär att en fordran i Sverige preskriberas tio år efter tillkomsten om inte preskriptionen avbrutits innan dess (se kap. 14), men att den preskriptionsavbrytande verkan av verkställighetsåtgärder i ett annat land bedöms utifrån det landets lag.

16.5.3 Valutafrågor

Vid tillämpning av bestämmelserna om avräkning ska växelkursen mellan två valutor vara den referensväxelkurs som offentliggörs av Europeiska centralbanken. Den dag som ska gälla för fastställandet av växelkursen fastställs av administrativa kommissionen. (Artikel 90 i förordning 987/2009)

Den växelkurs som användes vid omräkningen av det belopp som ska dras av eller betalas ut (vid avräkning och indrivning) är den växelkurs som gäller den dag då begäran sändes första gången. Detta framgår av punkt 6 i Administrativa kommissionens beslut nr H3 av den 15 oktober 2009 om den dag som ska gälla för fastställandet av de växelkurser som avses i artikel 90 i Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 987/2009.

Fordringar ska drivas in i valutan som gäller i den anmodade partens medlemsland. Den anmodade parten ska överföra hela det fordringsbelopp som den har drivit in till den sökande parten. (Artikel 80.1 i förordning 987/2009)

16.6 Fordringar som inte omfattas av 883/2004

Indrivningsmöjligheterna i andra länder än EU-länderna, EES-länderna och Schweiz beror på vad som är grunden för kravet. För skadestånd på grund av brott gäller särskilda regler på grund av överenskommelser mellan Sverige och andra länder – en svensk dom kan ibland drivas in i det andra landet och ibland inte.

Är grunden för kravet *condictio indebiti*, eller är grunden återkrav och kan inte förordning 883/2004 tillämpas så kan fordringen bara drivas in med hjälp av en exekutionstitel från det land där gäldenären bor eller har tillgångar. Konventioner på privaträttens område anses inte vara tillämpliga.

Är det frågan om ett stort belopp bör Försäkringskassan ändå överväga om indrivningsåtgärder ska vidtas i det enskilda fallet. Försäkringskassan kan ha uppgifter i de egna registren som är till hjälp. Det kan till exempel finnas uppgift om en aktuell adress eller uppgift om att det betalas ut en ersättning där det går att kvitta för en fordran. Om gäldenären har andra skulder till staten som till exempel skatter, böter eller TV-avgifter kan Kronofogden ha uppgift om en aktuell adress eftersom Kronofogden driver in vissa typer av fordringar även för personer som bor utomlands.

17 Misstagsinbetalningar

Det här kapitlet handlar om hur Försäkringskassan ska hantera en begäran från en person som önskar att få tillbaka en inbetalning som han eller hon har gjort till myndigheten.

17.1 Condictio indebiti

Reglerna om *condictio indebiti* tar sikte på fall där någon har betalat en skuld som inte fanns eller har betalat ett för stort belopp, allt i den felaktiga tron att det fanns en betalningsskyldighet.

Huvudregeln vid *condictio indebiti* är att misstagsbetalningen ska återbetalas. Det gäller i än högre grad när en statlig myndighet har tagit emot misstagsbetalningen. (Se bl.a. NJA 2011 s. 739)

Om det kan fastställas att det har skett en inbetalning med ett högre belopp än gäldenären var skyldig Försäkringskassan, eller att det inte fanns någon skuld alls, ska beloppet återbetalas om inte mycket speciella omständigheter talar emot det.

17.2 Andra typer av misstagsbetalningar

Att av misstag betala en skuld som finns till rätt borgenär är inte *condictio indebiti*. Som jämförelse kan nämnas att misstagsbetalning av en skuld som på grund av skuldsanering inte är indrivningsbar inte betraktas som *condictio indebiti* (se prop. 1993/94:123 s. 305–306).

Den som har tagit emot en sådan betalning är inte skyldig att återbetala. Det gäller även om gäldenären har ett avtal om avbetalningsplan.

Om det finns en avbetalningsplan så ska Försäkringskassan ändå återbetala sådana belopp som överstiger vad gäldenären enligt avtalet skulle ha betalat, om gäldenären inom tre månader begär det.

Om en gäldenär av misstag betalar en skuld som har förfallit till betalning och det inte finns något avtal om avbetalningsplan, ska Försäkringskassan inte återbetala beloppet, förutom i undantagsfall. Ett exempel på undantagsfall är om en gäldenär som vid en betalningsutredning har ansetts sakna betalningsförmåga kan visa att han eller hon av misstag har betalat pengar som skulle ha täckt en viktig utgift (till exempel hyran) till Försäkringskassan.

17.3 Metodstöd – misstagsinbetalning

17.3.1 Ansökan

Någon som begär att få tillbaka en inbetalning, som han eller hon anser sig ha gjort av misstag, bör skicka in en skriftlig begäran. Begäran ska skickas till Försäkringskassan Fordringshanteringen 831 84 Östersund.

Den försäkrade ska i sin begäran ange de skäl som Försäkringskassan ska ta hänsyn till när frågan om att återbetala den gjorda inbetalningen prövas. I uppenbara fall krävs inte någon skriftlig begäran.

Om Försäkringskassan inte avser att betala tillbaka det inbetalda beloppet ska det meddelas den försäkrade. Då meddelandet till den försäkrade inte är ett beslut kan det inte heller överklagas. Har den försäkrade invändningar ska denne i stället vända sig till allmän domstol för att få sin sak prövad. Den försäkrade lämnar då in en stämningsansökan till tingsrätten.

17.3.2 Återbetalning

En återbetalning hanteras enligt arbetsbeskrivningen Återbetalning.

<http://fia.sfa.se/Forsakring/Fordringshantering/arbetsbeskrivningar/Sidor/default.aspx>.

Det finns en arbetsbeskrivning för Försäkringskassan och en för Pensionsmyndigheten.

Källförteckning

Lagar

Handelsbalken

Rättegångsbalken

Ärvdabalken

Utsökningsbalken

Socialförsäkringsbalken

Lag (1915:218) om avtal och andra rättshandlingar på förmögenhetsrättens område

Lagen (1930:173) om beräkning av lagstadgad tid

Lagen (1947:529) om allmänna barnbidrag

Lagen (1962:381) om allmän försäkring

Förmånsrättslag (1970:979)

Förvaltningsprocesslagen (1971:291)

Inkassolagen (1974:182)

Räntelagen (1975:635)

Preskriptionslagen (1981:130)

Lagen (1981:739) om ersättning för inkassokostnader m.m.

Lag (1982:188) om preskription av skattefordringar m.m.

Konkurslagen (1987:672)

Lagen (1990:746) om betalningsföreläggande och handräckning

Lag (1991:1488) om handläggning av vissa ersättningar till den som tjänstgör inom totalförsvaret

Lagen (1993:737) om bostadsbidrag

Lagen (1993:891) om indrivning av statliga fordringar

Lagen (1996:103) om underhållsstöd

Lagen (1996:242) om domstolsärenden

Lag (2008:145) om statligt tandvårdsstöd

Skuldsaneringslag (2016:675)

Förvaltningslagen (2017:900)

Förordningar

Förordningen (1981:1057) om ersättning för inkassokostnader m.m.

Förordningen (1988:890) om bilstöd till personer med funktionshinder

Förordningen (1996:1100) om aktivitetsstöd

Förordningen (1991:1139) om betalningsföreläggande och handräckning

Förordningen (1991:1340) om ersättning för kostnader i mål om betalningsföreläggande och handräckning hos kronofogdemyndigheterna

Förordningen (1992:1094) om avgifter vid kronofogdemyndigheterna

Indrivningsförordningen (1993:1229)

Förordningen (1993:1138) om hantering av statliga fordringar

Förordning (2010:407) om ersättning till vissa nyanlända invandrare

Förordning (2017:819) om ersättning till deltagare i arbetsmarknadspolitiska insatser

EU-förordningar

Rådets förordning (EEG) nr 1408/71 om tillämpningen av systemen för social trygghet när anställda, egenföretagare eller deras familjer flyttar inom gemenskapen

Rådets förordning (EEG) nr 574/72 om tillämpningen av förordning (EEG) nr 1408/71 om tillämpningen av systemen för social trygghet när anställda egenföretagare eller deras familjer flyttar inom gemenskapen

Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 883/2004 om samordning av de sociala trygghetssystemen.

Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 987/2009 om tillämpningsbestämmelser till förordning (EG) nr 883/2004 om samordning av de sociala trygghetssystemen

Datainspektionens allmänna råd

Tillämpning av inkassolagen

Förarbeten

Prop. 1962:90, Förslag till lag om allmän försäkring

NJA II 1981

Prop. 1986/87:72, Ändring i räntelagen m.m.

Prop. 1993/94:123, Skuldsaneringslag

NJA II 1994

Prop. 1995/96:186, Nya regler för bostadsbidrag

Prop. 2005/06:124, Ett enklare och snabbare skuldsaneringsförfarande

Prop. 2006/07:37, Förenklat utmätningsförfarande

Prop. 2006/07:49, Vissa regler om ränta i samband med återkrav

Prop. 2008/09:200, Socialförsäkringsbalk

Domar

NJA 1988 s. 132

NJA 1991 s. 363

NJA 1993 s. 724

NJA 1997 s. 364

NJA 2011 s. 739

NJA 2012 s. 172

NJA 2013 s. 413

RÅ 2004 ref. 54

RH 2011:46

KRNG, mål nr 1122-06, 2007-05-02

Föreskrifter

Kammarkollegiets föreskrifter 2006:1 om hantering av statliga fordringar

Försäkringskassans vägledningar

Försäkringskassans vägledning (2001:2) *Återbetalning av underhållsstöd*

Försäkringskassans vägledning (2001:7) *Omprövning, ändring och överklagande av Försäkringskassans beslut*

Försäkringskassans vägledning (2003:6) *Assistansersättning*

Försäkringskassans vägledning (2004:7) *Förvaltningsrätt i praktiken*

Försäkringskassans vägledning (2005:1) *Utbetalning av förmåner, bidrag och ersättningar*

Försäkringskassans vägledning (2005:3) *Återkrav*

Försäkringskassans vägledning (2017:1) *Övergripande bestämmelser i SFB, unionsrätten och internationella avtal*

Beslut av Administrativa Kommissionen

AK beslut nr H3 av den 15 oktober om den dag som ska gälla för fastställandet av de växelkurser som avses i artikel 90 i Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 987/2009.

Riktlinjer

Riktlinje (2011:34) Handläggning av ärenden som avser personer med skyddade personuppgifter

Övrigt

Försäkringskassans rättsliga ställningstagande 2016:07, Kvittning vid retroaktiva utbetalningar

Datainspektionen informerar nr 15, Värt att veta om kreditupplysningar

Kronofogdemyndigheten, Rättsligt ställningstagande 3/13/VER, Invändning om preskription

Kronofogdemyndighetens ställningstagande 7/14/VER, Ställningstagande avseende utmättningsordningen

www.datainspektionen.se

www.skatteverket.se

www.kronofogden.se

[illegible]

Förkortningar av bestämmelser samt förmåner som omfattas av dessa

ABBL	Lag (1947:529) om allmänna barnbidrag (upphävd) allmänt barnbidrag, flerbarnstillägg, förlängt barnbidrag
AFL	Lag (1962:381) om allmän försäkring (upphävd) sjukpenning, rehabiliteringsersättning, sjukersättning, aktivitetsersättning, havandeskapspenning, föräldrapenning, tillfällig föräldrapenning (TFP), särskilt ersättning i samband med kostnader för aktiviteter, kontraktsvård
SL	Lag (1991:1047) om sjuklön särskilt högriskskydd, sjuklönegarantin, försäkring mot kostnader för sjuklön för tid före 2011
BOL	Lag (1993:737) om bostadsbidrag (upphävd) Bostadsbidrag
FTFV	Förordning (1998:1337) om tandvårdstaxa (upphävd)
AKB	Lag (1988:1463) om bidrag vid adoption av utländska barn (upphävd) Adoptionsbidrag
BTPL	Lag (2001:761) om bostadstillägg till pensionärer m.fl. (upphävd) bostadstillägg till: ålderspension, äldreförsörjningsstöd, hustrutillägg, sjuk- och aktivitetsersättning, änkepension särskilt bostadstillägg till ovan nämnda förmåner
EPL	Lag (2000:461) om efterlevandepension och efterlevandestöd till barn barnpension och efterlevandestöd (upphävd) omställningspension och garantipension till omställningspension änkepension och garantipension till änkepension
FAS	Förordning (1996:1100) om aktivitetsstöd (upphävd) aktivitetsstöd och utvecklingsersättning
HVL	Lag (1998:703) om handikappersättning och vårbidrag (upphävd) handikappersättning, vårbidrag
LAF	Lag (1976:380) om arbetsskadeförsäkring (upphävd) arbetsskadelivränta, arbetsskadesjukpenning
LASS	Lag (1993:389) om assistansersättning (upphävd) Assistansersättning

LET	Lag (1991:1488) om handläggning av vissa ersättningar till den som tjänstgör inom totalförsvaret familjebidrag till värnpliktiga
LIP	Lag (1998:674) om inkomstgrundande ålderspension (upphävd) inkomstpension, tilläggspension och garantipension
USL	Lag (1996:1030) om underhållsstöd (upphävd) Underhållsstöd
STL	Lag (2008:145) om statligt tandvårdsstöd statligt tandvårdsstöd
JBL	Lag (2008:313) om jämställdhetsbonus (upphävd) Jämställdhetsbonus
FHS	Förordning (2010:425) om ersättning för kostnader för sjuklön högkostnadsskydd för sjuklönekostnader fr.o.m. 1 juli 2010
FES	Förordning (2010:407) om ersättning till vissa nyanlända invandrare (upphävd) etableringsersättning, etableringstillägg, bostadsersättning

Förkortningar av förmåner

ABB	Barnbidrag
AL	Arbetsskadelivränta
AS	Aktivitetsstöd
BDF	Bidragsförskott
BOB	Bostadsbidrag
ETA	Etableringsersättning
FP	Föräldrapenning
GP	Graviditetspenning
HE/VB	Handikappersättning/vårdbidrag
KAS	Kontant arbetsmarknadsstöd
SJP	Sjukpenning
SA	Sjukersättning
TFP	Tillfällig föräldrapenning
US	Underhållsstöd

Förmåner enligt SFB

Familjeförmåner

- Graviditetspenning
- Föräldrapenning
- Tillfällig föräldrapenning (TFP)
- Barnbidrag
- Underhållstöd

Särskilda familjeförmåner:

- Adoptionsbidrag
- Vårdbidrag

Förmåner vid sjukdom eller arbetsskada

- Sjukpenning (sjukpenning i förebyggande syfte, rehabilitering, allmänt högriskskydd, särskild högriskskydd,)
- Sjukpenning i särskilda fall
- Rehabiliteringsersättning lämnas i form av
  - rehabiliteringspenning till en försäkrad som deltar i arbetslivsinriktad rehabilitering
  - särskilt bidrag till df för kostnader som uppstår i samband med arbetslivsinriktad rehabilitering
  - rehabiliteringspenning i särskilda fall
- Sjukersättning och aktivitetsersättning

Förmåner vid arbetsskada

- Arbetsskadersättning
  - arbetsskadesjukpenning
  - sjukvårdersättning
  - arbetsskadelivränta
- Statligt personskadeskydd
- Krigskadersättning till sjöman

Särskilda förmåner vid smitta, sjukdom eller skada

- Smittbärarersättning lämnas i form av
  - Smittbärarpenning
  - Resekostnadsersättning
- Närståendepenning

Särskilda förmåner vid funktionshinder

- Handikappersättning
- Assistansersättning
- Bilstöd

Förmåner vid ålderdom

- Allmän ålderspension i form av
  - Inkomsgrundad ålderspension
  - Garantipension
  - Särskilt pensionstillägg till allmän ålderspension
  - Äldreförsörjningsstöd som tillägg till eller i stället för allmän ålderspension
- Premiepension

Förmåner till efterlevande

- Efterlevandepension i form av
  - Barnpension
  - Omställningspension till efterlevande make
  - Änkepension till efterlevande maka
  - Garantipension till omställningspension
- Efterlevandestöd som garantiförmån till barn
- Efterlevandeförmåner vid arbetsskada och vissa andra skador i form av.
  - Begravningshjälp
  - Barnlivränta
  - Omställningslivränta till efterlevande make
  - Efterlevandeskydd i form av premiepension, om pensionsspararen har ansökt om sådant skydd

Bostadsstöd

- Bostadsbidrag till barnfamiljer
- Bostadstillägg till sjukersättning, aktivitetsersättning, allmän ålderspension, änkepension och pension eller invaliditetsförmån enligt lagstiftning i en stat som ingår i Europeiska ekonomiska samarbetsområde
- Särskilt bostadstillägg
- Boendetillägg

	Kvittas mot utbetalning av					Högekostnads- skydd för sjuklön- kostnader	Arbetsmarknads- politiska insatser
Fordran består av krav i	Balken	Fam- bidrag	Akt- stöd	Etabl. ersättn.	Tillägs- förmåner för etabl. ersättn.		
Balken			nej	nej	nej	nej	
Ränta och avgifter			nej	nej	nej	nej	
Familjebidrag			nej	nej	nej	nej	
Aktivitetsstöd **				nej	nej	nej	
Ränta i aktivitetsstöd**				nej	nej	nej	
Etableringsersättning***	nej	nej	nej		nej	nej	nej
Tillägsförmån för etabl. ersättn.***			nej	nej		nej	nej
Ränta i etableringsersättning***	nej	nej	nej			nej	nej
Arbetsmarknadspolitiska insatser*			nej	nej	nej	nej	
Ränta och avgifter Arbetsmarknadspolitiska program			nej	nej	nej	nej	
Högekostnadsskydd för sjuklönkostnader	nej	nej	nej	nej	nej		nej
Ränta i högekostnadsskydd för sjuklönkostnader	nej	nej	nej	nej	nej		nej
Arbetsbistånd medel 5 § FAM			nej	nej	nej	nej	nej
Sjuklönegaranti							
tvist om sjuklön arbetstagar			nej	nej	nej	nej	nej
Sjuklönegaranti							
tvist om sjuklön arbetsgivare	nej	nej	nej	nej	nej	nej	nej
Skadestånd vid brott	nej	nej	nej	nej	nej	nej	nej
Misstagsutbetalning	nej	nej	nej	nej	nej	nej	nej
	108:22 SFB	4§ LET	23e § FAS	3:21 FEA	3:21 FEA	8 § FHA	8:6 FEA

* Här ingår Aktivitetsstöd, Etableringsersättning samt tillägsförmåner för Etableringsersättning enligt förordning (2017:819)

** Gäller utbetalningsperiod t.o.m 171231 och enligt förordning (1996:1100)

*** Enligt förordning (2010:407)

Bilaga 3 Kvittningsschema Pensionsmyndigheten

Pensionsmyndigheten

Fordran består av krav i	Kvittas mot utbetalning av				
	Balken	ÅP	BTP	EP	AL
Balken	JA	JA	JA	JA	JA
Ränta och avgifter *	JA	NEJ	NEJ	NEJ	NEJ
Ålderspension	JA	JA	JA	JA	JA
Bostadstillägg	JA	JA	JA	JA	JA
Efterlevandepension	JA	JA	JA	JA	JA
Arbetskadellivränta **	JA	JA	JA	JA	JA
Skadestånd vid brottsmål	NEJ	NEJ	NEJ	NEJ	NEJ
Misstagsutbetalning	NEJ	NEJ	NEJ	NEJ	NEJ
	108:22 SFB	14:7 LIP	31§ BTPL	8:7 EPL	6:7 LAF
* Se vägledning 2005:02 avsnitt 9.3					
** Arbetsgivarkod B och 1--9					

Förkortningar av förmåner

DP	Delpension
EP	Efterlevandepension
ÅP	Ålderspension
BTP	Bostadstillägg för pensionärer
AL	Arbetskadellivränta
HT	Hustrutillägg